

GÁRDONYI GÉZA

KARÁCSONYI ÁLOM

BETLEHEMES-JÁTÉK 3 FELVONÁSBAN

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

SZEMÉLYEK:

Gáspár		
Menyhért		királyok
Boldizsár		
Királyné, Gáspár anyja		
Karakalem, Gáspár csillagásza		
Abradir, Menyhért csillagásza		
Ordas, Boldizsár csillagásza		
Miniszter		
Tücsök		
Csóka, Boldizsár szolgája		
Gyöngyi, Tücsök kedvese		
András, számadó		
Péter		
Peti, bojtár		
Ábris, bojtár		juhászok
Máté, dudás		
János, juhász		
Bertalan gazda, a juhászok szépapja		
Boris, ennek a felesége		
Magda, Bertalan dédunokája		
Zsuzsi, Bertalan nevelt leánya		
József		
Mária		
Csurka, cigány		
Egy angyal		
Egy tiszt		
Főpap (pogány)		
Egy pap		

Udvari nép, csillagászok, fuvolások, igricek, katonák,
juhászok, angyalok, szolgák, keleti utasok.

BEKÖSZÖNTŐ.

SZEMÉLYEK:

András |
Máté | betlehemesek
Boldizsár |
Igazgató
Rendező
Betlehemesek.

Falusi betlehemesek: papiros-csákó, csepüszakál, kifordított suba stb.

(Távolból közeledő dudaszó.)

ANDRÁS

(bedugja a fejét a kárpit jobboldalán).

Dicsérjük Jézust! Szabad-e betlehemöt járnunk?

MIND

(a kárpit mögött láncos botokkal zörgetve).

Szabad-e betlehemöt járnunk?

ANDRÁS *(beljebb lép).*

Szerencsés jóestét kívánok.

(Sunyitva int a kárpit sarkához.)

BETLEHEMESEK

(ügyetlenül betolonganak s annélkül, hogy elrendezkednének (tehát birkacsoportban) megállnak bámészkodva a kárpit szélén. Az egyik angyalnak van öltözködve, és papirostemplomot tart, amelyben gyertya ég).

ANDRÁS

Engödelmet kérök, hogy itt - állok.

Mink még erre sohse jártunk.

Csak falvakon, csak pusztákon,

szalmatető kis tanyákon

hirdettük a Jézuska születését.

De mondok a társaimnak:

Hátha egyszer mögindulnánk

a palotás városokba;

csillagunkat möggyujtanánk

a márványos pitarokba,

s rákezdenénk tizen-tizenketten:

(félig éneklőn)

Csordapásztorok...

BETLEHEMESEK

(föltretennek a bámészkodásból s buzgó komolyan éneklük)

...midőn Bötlehemben...

ANDRÁS *(visszaint).*

Csitt!

(Folytatja.)

Jaj, aszongyák, hova gondolsz:
csak nekünk szép a szent ének,
csak nekünk szép a szent játék,
de nem ám az úri népnek.
Az uraknál mindön fájin:
aranybúl van a kanál is;
kótábúl szól ottan pajtás
még a dalos kismadár is.
Csak aszondanák, hogy...

RENDEZŐ

(kipattan a kárpit balszélén).

Mi az? Mit akartok itten!

Coki bundás.

(kifelé mutat jobbra)

ANDRÁS

(a társaihoz panaszosan).

No, ügye?

BETLEHEMESEK

(egymásra tolongva indulnak kifelé, de Máté szavára megfordulnak s megállnak).

MÁTÉ

Engödelmet kérök:

aszonták nekünk,
hogyan ebben a házban
énekelhetünk.

Mer ez a ház közös,
mint a templomok.
Öregapám ebbe
száz téglát hozott.

IGAZGATÓ

(a középén gyorsan kilép és kettejük közé állva, ijedten és kérdően néz rájuk).

Mi az? Mi történik itt?

RENDEZŐ

Ezek a parasztok idetévelyedtek.

ANDRÁS

Bötlehemések vagyunk uram...

MÁTÉ

Az ördög ide hozott bennünket, hogy kilökessen. Jóéjszakát.

IGAZGATÓ

Várjatok csak!

(gondolkodó nézéssel. Kis szünet után).

Betlehemések vagytok?

ANDRÁS

Azok, uram, s három-királyosok,
kipróbált szavu jó játékosok.
Három faluból álltunk társaságba,

Az öregünknek hétbe sincsen párja,
A napkeleti csillagunk hétrőfös.
(*Boldizsárhoz.*)
Szöktesd elő csak öcskös!

BOLDIZSÁR

(*félíg a kárpit alatt állva előszökteti az ismert szerkezetű csillagot*).

IGAZGATÓ

(*gondolattól megkapottan a rendezőhöz*).

A mi közönségünk ugyan válogat,
De sok furcsaságot elfogad,
csak rajta külföldi gyár bélyege
hirdesse, hogy a szellem remeke,
akkor bármilyen vékony a dolog,
a műsorunkon évekig ragyog.

RENDEZŐ

Csak nem gondolod tán...

IGAZGATÓ

De épp azt gondolom.
Mért ne lehetne ez a színpadon?

RENDEZŐ (*elszörnyedve*).

A színpadon!

IGAZGATÓ

A búzavirág nem kerti virág,
mégis szereti az egész világ.
A dajkaének sem operai
és mégis édes olykor hallani.

RENDEZŐ

De kérlek, amit ezek játszanak...

IGAZGATÓ

Hát igaz, ez csak falusi darab,
és olyan ócska, mint az egri vár,
de van benn, ami mindig megmarad
valami tiszta, égből szállt sugár.
Elvégre nem igaz a karácsonyfa se
és mégis meghat, valahányszor látom.

RENDEZŐ

A nép a karzatra való, barátom.
És a fonóba a gyerekmese.

IGAZGATÓ (*hévvel*).

- Mese? De most már szembeszállok véled.
Ez egy sokszázados játéka a népnek.
Mért ne szólhatna itt is egy napon
a furulya a magyar színpadon.
Karácsony van, a legendák hava.
Mit nekem szabály, dramaturgia:

gyöngy csak gyöngy, akármily földön fekszik:
minden szép, ami szívünknek tetszik!

RENDEZŐ

Dehát mit akarsz, az Istenre kérlek!

Bent áll már a díszlet, s itt gyűlnek a népek...

IGAZGATÓ

Színpadra ezeket!

RENDEZŐ

De hogyan?

IGAZGATÓ

Ahogy lehet! Rögtönzünk! Velök játszunk,

RENDEZŐ

Betlehemet?!

IGAZGATÓ

A legszebb bibliai történetet.

Melyik történet az, ha való, ha költött,

hogy ami földünkön magyar szűrt is öltött!

Csak ez az egy. *(Betlehemesekhez)* Hányan vagytok?

ANDRÁS

Sokan, uram, ott vannak, odakint.

IGAZGATÓ

Gyöjjön be mind.

(Jönnék).

ANDRÁS *(bemutatja őket).*

Hát: ez itt a Máté juhász.

Nincsen ennél külömb dudás.

Ez mög itt a János juhász.

Jó faragó, jó furulyás.

Ez a bojtár, ez az apó,

(éltesse a Mindönható!)

Em mög itt a három király,

aki később hozzánk tanál.

IGAZGATÓ *(siettető hangon).*

Elég. A többi pásztort, angyalt én adom,

Veletek játszunk itt a színpadon,

Ami szegényes rajtatok ruhában,

(a három királyra mutat. A rendezőhöz):

gyorsan pótolja az én ruhatáram.

A dudához zengjen a zenekarunk.

RENDEZŐ *(a papir-Betlehemre).*

E Betlehem helyett igazit adunk.

IGAZGATÓ

E csepü-bajusz és csepü-szakál...

RENDEZŐ

A borbély rögtön mást ragaszt nekik.

IGAZGATÓ

Kezdőnek jó lesz a három király,
amint a csillag ott megjelenik.

RENDEZŐ *(a betlehemesekhez).*

Amíg tart ez az első felvonás,
elmondjátok mi lesz a folytatás.

IGAZGATÓ *(rendezőhöz).*

A ballett úgyis összegyűlt ma este.

RENDEZŐ

A színpadra keleti kép van festve.

IGAZGATÓ *(parancsolón).*

Bálványt középre!

RENDEZŐ

Rögtön ottan áll.

IGAZGATÓ

S addig is, míg a három király
bibor-köntöst ölt és bársony-zekét,
a banda húzzon keleti zenét.

RENDEZŐ *(elrohan).*

IGAZGATÓ

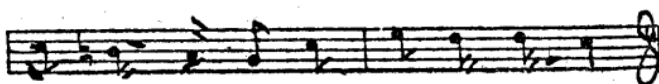
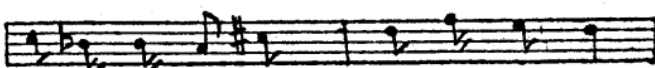
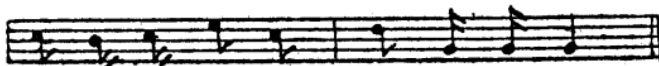
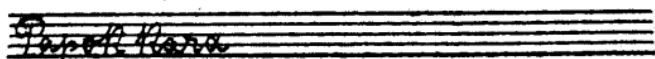
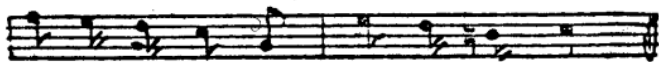
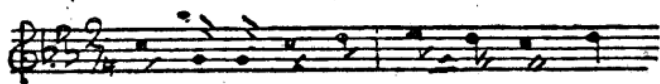
Gyertek tehát be vándor dalosok,
havas falvaknak énekesei,
s mit rátok hagytak hosszú századok,
legyen szabad itt is elzengeni.
Mi adunk pompát, színpadot, zenét,
adjátok ti a nép költészetét!

(Félrevonja a kárpitot középen. Pásztorok a harmadik felvonásbeli dudaszóval bemennek.)

ELSŐ FELVONÁS.

(Keleti oszlopcsarnok, fehér márványból való; tropikus növényzet. A háttérben ökörfejű, embertestű óriás rézbálvány. Előtte oltár. Balfelől trónféle; előtte asztal és székek. Az asztalon aranyedények, korsók, kupák. Az oszlopokat és a bálvány talapzatát virágfüzérek díszítik. Az előtérben nagy rézkandeláber, amelyen díszül égszinkék plüskendő lóg. A kandeláber füstöl. A bálvány körül is kandeláberekből folyton füst száll az első jelenet alatt. A bálvány körül körben táncoló ittas a lehető legmeztelenebb alakok, de virággal dúsan díszítettek. A fejükön koszorú van; kezükben részint boroskancsó, részint szőlőfürttel díszített bot. A felvonás kezdődik szilaj és lármás tánczenével, amelyben réz kongók dominálnak, később az alább írt táncritmusú, de mégis vallásos ének, mely alatt a nép a bálvány lábához karpereceket, nyakláncokat és egyéb ékszereket dobál.)

Nép Kora

NÉP KARA

Szóljon a síp és zengjen a húr!
Baál a nagy Isten, az örök úr!

PAPOK KARA

Markaiból jött mind e világ;
emberi élet, fű, fa, virág;
földbe arany és ránk a selyem
s ifjú szívekbe a hő szerelem!

NÉP KARA

Szóljon a síp stb.

PAPOK KARA

Ő ha akarja, felsüt a nap;
dallva dalolnak a madarak;
érik a búza, zöld a mező;
őrzi a fészket a hű szerető.

NÉP KARA

Szóljon a síp stb.

PAPOK KARA

A szerelemnek üld ma torát:
Lepke a férfi, lány a virág!
Nincs tilalomszó, engedelem!
Szent gyönyörűség a szerelem!

NÉP KARA

Szóljon a síp stb.

A dal végén jön a három király, s a királyné fényes kísérettel.

(A királyok fején korona. Mindegyik mögött a maga udvari népe.)

GÁSPÁR

(A trónra ül, aranyabroncsra font rózsakoszorút mutat fel.)

E rózsakoszorút adja a királyné:
Legyen a legszebbik emberi rózsáé.
Szavazzunk virággal a legszebb virágra:
ő legyen egy évig a szüzek királya.

Zene. A leányok a bálvány köré állnak. A férfiak szilaj zene mellett rózsát dobálnak a lábukhoz.

MIND *(összevissza).*

Éljen Gyöngyike! Éljen! Éljen Juliska, Katica, Mariska! Éljen! Éljen Gyöngyike, a rézműves leánya!

(Gyöngyikét karosszékre emelik és viszik a királyné elé. A rózsák ekközben hull a karosszékre is.)

KIRÁLYNÉ

Szépeknek szépe te, virágzó alma-ág,
tedd a fejedre e leányi koronát,
Ez az aranyabroncs, lelkednek jelképe.
A rája font rózsá, szépséged testvére.
Ha elhervad egykor arcod ékessége,
jó lelked maradjon testednek szépsége.

(Zene.)

MIND

Éljen Gyöngyike! Éljen a királyné! Éljen mind a két királyasszony! Éljen a szépség királyasszonya!

GÁSPÁR *(serleget emel).*

Három napig tartson ez a vigalom!
Az első napot a nagy istennek adom:
Baál istennek, kiben a hitem bizik,

Baál istennek, ki ma embervért iszik.

A második nap a vendégeimé.

(Menyhért és Boldizsár felé bókol.)

NÉP *(éljenzés).*

GÁSPÁR

Harmadik nap legyen jámbor magamé.

NÉP

Éljen! Éljen. *(Fölemelik a karosszékekben Gyöngyikét és táncolva elhuzódnak. Haladó és elenyésző zene.)*

GÁSPÁR *(vigan)*

Járjunk a rózsában egykicsit bokáig!

BOLDIZSÁR

Élj te is sokáig!

(Kocint)

MENYHÉRT

(némán kocint velök).

GÁSPÁR *(leül)*

De mi a kő ütött barátim hozzátok:

ugy ültök itt, mintha gyásztorban volnátok.

(Menyhérthez:)

Te olyan vagy mint a ködös bús téli nap.

(Boldizsárhoz:)

Te meg mint a borult essős tavaszi nap.

Talántán megbántott valaki bennetek?

Ha így van, esküszöm, megjön a kedvetek:

bárki volt, vérpadon vesszen az infámis,

ha mingyárt az édes jó testvérbátyám is!

MENYHÉRT

(a szeméből könnyet törül ki)

Vendéglátó uram, királyi barátom,

bocsáss meg, hogy e könny lecsordult orcámon

de nekem e kedves leányok láttára

eszembe jut a magam szép leánya.

GÁSPÁR

Nem is tudtam, hogy leányod is van.

MENYHÉRT

Volt.

BOLDIZSÁR

Tehát meghalt?

GÁSPÁR

Baál Isten adjon szép álmokat neki!

MENYHÉRT

Hiszen, ha meghalt volna,
a könnyem érte ma már nem is folyna.

GÁSPÁR

Elveszett?

MENYHÉRT

Tíz évvel ezelőtt.
Hat esztendő volt s egyetlen leányom,
Dalos madárkám, vidám napvilágom.

GÁSPÁR

És hogy veszett el?

MENYHÉRT

Egy szerencsés csatán királyt tettem rabbá.
Rajta mult, hogy rabbá és nem barátommá.
Nem volt épp nagy király, csak olyan sátoros,
de rettentő kevély s mint a róka gonosz.
Megszökik ez a rab egy nyári hajnalon
és szénnel írottan ezt látjuk a falon:
Itt hagyom neked az én súlyos láncomat;
cserében elviszem a boldogságodat.

GÁSPÁR

S elvitte a lánykát, a te gyermekedet.

MENYHÉRT *(a szemét törli).*

El az életemet.

GÁSPÁR

Bizony jó barátom, nagy a te bánatod,
de nem lehet-e a bölcsességed nagyobb?
Tégy úgy, mint én: felém sohse járt a gólya,
nevemnek mégis van kedves hordozója:
a kis Tücsök.

(rámutat az oszlopnál álló Tücsökre).

Ez a szép surján legényke.

MENYHÉRT

Nem fiad?

GÁSPÁR *(nemet int).*

És mégis szemem féltett fénye.
Test szerint nem testem; lélek szerint lelkem;
vén fámnak nem sarja, csak bokor mellettem.
A vén fa a bokrot fiaként szereti.
A bokor a vén fát apjaként öleli.

MENYHÉRT

Mégis volt köztetek valami közösség.

GÁSPÁR

Semmi, csak a vakon járó véletlenség.
Egyszer a nagy isten reánk-haragudott,
s olyan pestist vert ránk, amilyent csak tudott.
Egy napon házamból nagybúsan kimegyek,
s mint a jégvert gazda bejárom földemet,
Hát a város végén egy földbevájt lakból
kipislog egy gyermek a kerek ablakból,
mint valami tücsök. S dúdolgat, danolgat.
Odabenn a szülők, testvérek halottak.
Lefejszézett fának mosolygó virága:
Megtetszett nekem e gyermek vidámsága.
Gondoltam: nincs senki, aki őt szeresse
s nekem sincsen senkim, ki engem szeretne:
Mért adjam szívemet kutyának, macskának
vagy rabságban tartott énekes madárnak,
amíg gyermek is van árva és elhagyott!
Ő nem árva többé. Én meg apa vagyok.
(*Tücsökhöz*).

Tücsök fiam. Gyer ide.

TÜCSÖK

Megnézted-e apám a szépek szépét?
a tavasznak e leánynya vált képét!
Megnézted-e országod e csodáját?
e leánylábon járó fehér rózsát?
Megnézted-e?

GÁSPÁR

Megnéztem fiam. Csókolj kezét Menyhért királynak. Látni kívánt.

MENYHÉRT

(*megcsókolja Tücsök homlokát*).
Légy boldog ifju, szívemből kívánom.

TÜCSÖK

Talán lehetek az, jó uram királyom.

(*Leül Gáspár lábához, és arra néz, amerre a menet távozott.*)

GÁSPÁR (*Boldizsárhoz*):

Hát téged ifju barátom mi lelt,
hogy ez öröm és vidámság között
az arcod gyászba öltözött.

BOLDIZSÁR

Bocsássatok meg, hogy egy pillanatra
a lelkemet a bánat eltakarta,
de amit ez a bolond bú fedez,
beszélni arról nem is érdemes.
Engem, ha éppen tudni akarjátok,
egy különös álom üldöz már egy éve.

GÁSPÁR

No és az álom tán itt is megszállott?

BOLDIZSÁR

Nem, csupán a képe.

Tavaly, mikor a Tatár-tartományban
a királynál leánynézőbe jártam,
álomban egy leány, aminőt sohse láttam,
jelent meg a királyi palotában;
és szólt: „Ne házasodjál itten:
engem teremtetted neked a nagy Isten!
Nézz meg; keress meg; én várok reád,
mint erdőben vár a kis gyöngyvirág,
hogy azé legyen fehér teste lelke,
aki őt megkereste.”

TÜCSÖK

És szép volt!

BOLDIZSÁR

Szép? Rút szó ez hozzá mérve:

A valóságnak minden leány képe
mellette szalma a rózsához téve.

(Tücsök a fejét rázza).

Engem ez az álom úgy megkompolyított,
hogy otthagytam a tatár tartományt,
s azóta ha csak nappal is szundítok,
mindig látom a gyönyörű leányt.

MENYHÉRT *(maga elé).*

Az álom csupán színes délibáb,
aminőt mutat minden rónaság.

BOLDIZSÁR

A délibáb valóságot mutat,
csak egyet rejt el: hozzá az utat.
De mutasson bár tavat, falvakat,
szélmalmot, várost, hegyet, nyájakat,
az mind van, s igaz. Csak ott nem, ahol látszik.

GÁSPÁR

Velünk olykor egy tündér vagy mi játszik.

MENYHÉRT

Ha azt hiszed, hogy ez a bűvös álmod
tükörképe egy élő elevennek,
miért nem kérded: merre, hol találsz?

BOLDIZSÁR

Nevet ő minden ilyen kérelemnek.

GÁSPÁR

Nevét se mondja?

BOLDIZSÁR

Zsuzsi a neve.

MENYHÉRT *(búsan)*.

Az én lányomnak ez volt a neve.

BOLDIZSÁR

Hallottam hírét ennek az ünnepnek.

Itt volt-e minden leány s ifjú nő?

GÁSPÁR

Országom összes női erre mentek.

BOLDIZSÁR

Mindegyre lestem, nincs-e köztük ő?

GÁSPÁR

És nincs?

BOLDIZSÁR

Nincs. Ezért vont egy pillanatra
a bánat felhőt az én homlokomra.

TÜCSÖK

(az apjára néz és a könnyeit törli).

GÁSPÁR

Hát te miért rísz?

TÜCSÖK

Sírok, sírhatok:
valamit kérnék, de megtagadod.

GÁSPÁR

Mikor tagadtam meg? ha kívánságod
okos volt és jó, fiacskám.

TÜCSÖK

No látod!

GÁSPÁR *(könnyedén nevetve)*.

Tehát okosnak nem okos.

TÜCSÖK

De jó.

S okos is, hogyha okosnak találsz.

(sóhajtván).

De mindent másképp látnak a királyok!

GÁSPÁR

Hát csak mondd el, te kis komolykodó!

(Tücsököt megsimogatja).

TÜCSÖK

Sohasem volt még nehezebb sorom.

Míg el nem mondom, azt gondolhatom
igent felelsz, és teljesül a vágyam.

De hátha „nem”? Ez lesz halálos ágyam.

GYÖNGYIKE

(skofiumos fehér fátyolruhában megjelenik az oszlopok között és Tücsökre les.)

BOLDIZSÁR

Vágd ki öcsém röviden, magyarán:
Tetszik nekem a sok közt egy leány.

GÁSPÁR *(tiltakozva)*.

Tizenhatéves még csak e gyerek.

TÜCSÖK

Apám, már tizenhétéves leszek.

GÁSPÁR

Ha lányra szédül fiam a fejed,
gondold meg az én trónom a helyed.
Király ész nélkül ma még meg nem állhat.

TÜCSÖK *(szemét törülgetve)*.

Sejtettem. Óh mi bús a sorsa a királynak!

GÁSPÁR

(kendővel segít a Tücsök könnyeit törölni).

Jer ide. Mondd meg: mi nyomja szíved?
Leány? Hát baj az? Legyen a tied.

TÜCSÖK *(kitörő örömmel)*.

Igazán mondd? Hát elvehetem?
Mondd még egyszer, mert el nem hihetem!
Oly szép, oly jó, hogy nem találod párját
Ő kapta meg a szépség koronáját.

GÁSPÁR *(boszankodva)*.

A rézműves lány. Talán bort ittál ma?
Férjül téged vár rég királyi dáma.
Szebb mint ez, és van kincse, birodalma,
s amikor ő ezt a lábadhoz rakja,
te kolduslányra forgatod nyakad?
Ugyan menj Tücsök, aludd ki magad!

TÜCSÖK

(megrettenve Gyöngyikéhez ballag és vissza-vissza néz.)

MENYHÉRT

Korán érik a mai fiatalság.

GÁSPÁR

Korán. Olyan ez mind, mint a török:
alig száll le a dajkája öléből,
már házasodni akar a kölyök.
(Más hangon Boldizsárhoz).
Fiatal barátom. Ha akarod,
megkérdzem a jósaimat.

(Feláll és sétára indul a két királylyal az oszlopok között.)

BOLDIZSÁR

Köszönöm. Nekem is van jósom, mágusom,
álmoskönyvet néző ájtatos táltosom,
de az én álmomon mind csak ámul-bámul.
Néznek a világba, mint malac a tálbul.

(Sétálva el.)

Tücsök és Gyöngyike az előtérben.

GYÖNGYIKE

(Tücsökhöz szökken és karjaiba omlik.)
Elszöktem. Beszéltél a királylyal?

TÜCSÖK *(búsan)*.

Beszéltem.

GYÖNGYIKE

Ne mondj többet. Az arcodról lesápad
minden szava, mit válaszul adott.
(Fájdalmát elnyomva, más hangon:)
De gondold meg: mást nem mondhatott.

TÜCSÖK

Felelhetett volna bizony egyebet is.

GYÖNGYIKE

Nem: ő bölcs, ő tudja, hogy van jobban.
Arany vagy te, én pedig réz vagyok.
A réz maradjon lenn az úti porban,
amíg az arany tisztán fenn ragyog.
(sóhajtva).
Nem is méltó a réz ily becsületre!

TÜCSÖK

Dehogynem: hiszen forrasztják is egybe,
s akkor a réz aranyvá változik.
Tartósabb, csengőbb, szebb lesz mindegyik.

GYÖNGYIKE

Köszönöm ezt, hogy így gondolkozol, -
fájdalom: nem a királyunk fejével.
A sorsunk immár le van pecsételve,
le van pecsételve fekete pecséttel.
Isten veled!

TÜCSÖK

Óh várj egy pillanatra,
míg visszatér a reménység galambja.

GYÖNGYIKE

Reménység. Szép szó. De nekünk már olyan,
mint szép gyermek díszes, hideg koporsóban.
Hogy is gondoltunk balga álmokat:
király leszel te: szived nem szabad.

A nép, az ország, minden a tied,
csak egy nem tied: és ez a szived.
Királyi lányt kell sziv nélkül szeretned,
s akit szerettél, - el kell azt felednek.

TÜCSÖK

(a két tenyerét az arcára tapasztja s engedi magát megölelni ebben az állásban.)

GYÖNGYIKE

(megöleli s megcsókolja az arcát s el.)

TÜCSÖK

(fölocsudik s fájdalmasan:)

Gyöngyike! Gyöngyike! *(Tétován keresi, merre ment s maga is elmegy.)*

(A három király sétálva visszatér.)

GÁSPÁR

Van az országomban menyecske tömérdek,
Ha kell, elléptetem őket is előtted.
Válogass szegfűbe, válogass rózsába.

BOLDIZSÁR *(tagadón intve).*

Köszönöm jó uram. Tudom, hogy hiába.

(Egy tiszt s a királyi kíséretet.)

EGY TISZT *(Gáspárhoz).*

Uram király, a szent szertartás kezdődik!

GÁSPÁR *(a királyhoz).*

Van-e kedvetek megnézni? A város kapujánál fehér bikát áldozunk. Aztán megint ide térünk vissza Baál isten elé, s itt befejezzük az áldozatokat.

MENYHÉRT

Veled tartok. Szeretem hallani a szent énekeket.

BOLDIZSÁR

Én egy kicsit elálmosodtam. Itt maradok míg vissza nem jöttök. Szunditok egyet ebben a karosszékbén.

GÁSPÁR

Amint tetszik.

(a kísérethez).

Menjünk.

BOLDIZSÁR *(a saját kíséretéhez).*

Menjetek ti is. Ilyet otthon ugyse láttok.

(A székebe dől.)

MIND *(el.)*

Boldizsár. Csóka.

CSÓKA

(az urát pálma-levéllel legyezi).

BOLDIZSÁR

Alig vártam, hogy magamra maradjak...
(*ásít*).

Az álom felhője ereszkedik...

Hallod a zenét? Mint a szunyogoknak
hegedüje, épp úgy zengedezik.

(*Szunyogdongásszerű igen halk zene.*)

CSÓKA

Szúnyog ez uram, valóságos szúnyog.
(*feléje csap*).

Hess beste dög! Még az orrom felé dunnyog.

Már alszik. (*Ásít*). Magam is szörnyű álmos vagyok.

(*A borra néz*).

E! Ebből a borból egy jó kortyot nyalog.

Királyi bor! (*Ásít*). No nem szabad aludni.

(*Két széket úgy állít, hogy inogva ülhet csak*)

Igy ülök. Így majd nem tudok aludni.

(*Lomhán legyezi hol magát, hol az urát. Aztán a legyező kihull a kezéből s elalszik*).

A zene magyaros ritmusu adagióvá erősödik, de csak halkan.

Boldizsár, Csóka, Zsuzsi.

ZSUZSI

a sülyesztő előtt levő kandeláber leple mögött lehetőn észrevétlenül feljön. Fehér szoknya, félszárig érő. Magyaros melles és ingváll. Meztelen lábán piros bocskor, hosszú szőke haja az egyetlen dísz. A kandeláberen függő lepelt takarja palástként magára s a következőkben ezt a palástot hol leejti, hol magára ölti. Most lebegő lépésekkel Boldizsárhoz megy és félig fölője hajolva:

Itt vagyok, itt vagyok... Nyisd föl a szemed.

BOLDIZSÁR

(*a szemeit dörzsölve, álomtól nehéz fejemeléssel*).

Zsuzsám... Egész nap téged lestelek.

(*Teljesen felocsudik. Könyörgő hangon, melegen; A zene tovább szól halkan a következő párbeszéd alatt.*)

Oh mondd meg én szerelmesen:

álmom vagy-e csupán nekem,

vagy valóság, s élsz valahol?

ZSUZSI

(*mindig hátrálva Boldizsár karjai elől*).

Valóság az, mit álmodol.

BOLDIZSÁR

Hát mért tűnsz el te szép virág,

miként a csalfa délibáb, -

mikor hajnalt rikolt a kürt?

ZSUZSI

Mert nékem is szól az a kürt.

BOLDIZSÁR

Azt mondtad, te vagy életem virága,
kit szívemre tűz az ég,
s én búsan járok, mint az árva.

ZSUZSI

Hisz itt vagyok. Több kell-e még?

BOLDIZSÁR

De hol vagy, mikor virradatkor
elszáll az álom, mint a köd?

ZSUZSI

Nem jön-e lelked hozzám akkor,
amíg az álom engem ágyho' köt!

BOLDIZSÁR

Mégis: mi föld, micsoda tartomány,
ahol te élsz, szép álomlátomány?
Járhatnak-e ott földi utasok?

ZSUZSI

Ott lakom én, ahol a réz sasok.

BOLDIZSÁR

De hol és hol? Oh ebben veszek el!

ZSUZSI

Majd megtalálász, mikor nem keresel.

BOLDIZSÁR

Palotában vagy kunyhóban lakol?

ZSUZSI

Megmondom: velem hol találkozol:
istállóban.

BOLDIZSÁR *(megdöbbenve)*.

Istállóban!

ZSUZSI

Egy nagy király előtt.

BOLDIZSÁR *(bámulva)*.

Istállóban egy nagy király előtt.
Oh csak minél előbb!

ZSUZSI

Hát nem bánod, hogy szegény lány vagyok.
Nézd: rajtam semmi ékszer se ragyog.

BOLDIZSÁR

Ne: itt a gyűrűm. Vond fel az ujjadra.
Ne: itt a láncom. Akaszd a nyakadba.

ZSUZSI *(búsan)*.

Gondold meg király vagy.

BOLDIZSÁR

Te pedig tündér vagy.

ZSUZSI

Tündér? Amott jön bátyám és öcsém.

Amott a szép zöld halom tetején.

(A zenébe furulyaszó vegyül. Birkanyáj vonul ködfátyolképben el a szín háttérén. Tereli András és Peti. A messzeségben Betlehem képe.)

BOLDIZSÁR

(bámulva néz, mintegy megkövülten).

ZSUZSI *(szomoruan).*

Kértél, hogy úgy jöjjek, mint a valóságban.

Eljöttem egyszerű paraszti ruhában.

Kértél, hogy vessem le minden álpompámat:

Elhoztam öcsémet, elhoztam bátyámat.

Íme: birkanyáj az én udvari népem.

Íme: juhászkunyhó az én palotám.

Naptól barna az én menyasszonyi képem.

Bocskor a lábamon. Kender a ruhám.

Nesze: itt a láncod. Akaszd a nyakadba.

Nesze: itt a gyűrűd. Vond fel az ujjadra.

Nem: a gyűrűdet mégis elteszem.

Felőled ez az emlékem legyen.

Búcsuzik már tőled a „tündérleány”
s búsul eztán érted a „parasztleány”.

(A ködkép eltűnik.)

BOLDIZSÁR

Volnál bár szegény koldus gyermeke:

a ruhád rongy, s a lábad meztelen,

csak maradj, maradj szívem kincse te,

itt a helyed, itt: forró szívemen.

(A zene erősebb.)

Álom, nem álom, többé nem törődöm:

megfoglak úgy, mint a vadász a galambot.

(Kergetőznek. Zsuzsi az oszlopba alkalmazott sülyesztőhöz fut.)

BOLDIZSÁR.

(már előbb lekapta róla a lepelt. Most ráborítja s a kardja szíjjával meg akarja kötni.)

S el nem bocsátalak, míg ezen a földön

meg nem húzzák rám is a lélekharangot.

(Az oszlop elnyeli Zsuzsit. Boldizsárnak a lepelt lehetőleg úgy kell tartania, hogy az alaknak besülyedése ne legyen látható. A zene hirtelen csattanással és disszonans akkorddal félbeszakad).

CSÓKA

(leesik a székről, mintha ez okozta volna a csattanást.)

BOLDIZSÁR

(megrázkodik. A kendőt fölkapja s ide-oda kapkod rajta.)

Segítség! Fogjátok meg! Itt kell még lennie!

(Megragadja Csókát. Megnézi s ellöki.) Semmitse láttál?

CSÓKA

Még csak egy verebet se. Fölséged megint avval a boszorkánynyal álmodott. Ördög vigye el! Mindig úgy ébred fölséged, mint akinek a sátora ég.

BOLDIZSÁR *(tünődve)*:

Ott lakik, ahol a réz-sasok... Ott találok, ahol nem keresem... A gyűrű?... Itt van az ujjamon. Eh! Álom: bolondság, essős idő.

(Alkonyat, kürt és trombita-hangszereken vallásos induló. Jön a nép, a két király, királyné, Tücsök, fehérbe öltözött koszorús papok. Ezek közül egyik nagy, díszes kést visz a főpap előtt. Másik égő tömjén-füstölőt.)

FŐPAP *(az oltár lépcsőjére lép)*.

Baál, örök isten, téged imádunk!

Vérünkig szeretünk! Halálunkig áldunk!

(a néphez).

Van-e még, aki nem áldozott?

EGY PAP

- Két vidéki ember érkezett. Áldozni akarnak.

Előbbiek. A két vidéki.

1. VIDÉKI

(Szegény ruházatu. Körülötte félmeztelen rongyos családja, vállán körülbelül kétliteres zacskó. A bálványhoz, majd a főpaphoz és néphez).

Családommal rongyban, éhező nyomorban

hét éve járok a töretlen vadonban;

s azóta minden ujhold éjjelen,

mikor a fákon a tömjén terem,

gyűjtöttük első tiszta gyöngyeit.

E kis egyszerü tömlöcskében itt

az illatnak oly tengere van együtt,

ha egyszerre ezt mind a tüzre vetjük

elárasztja az egész nagy világot:

a tengert és a ránk kéklő eget

s a hold s a nap, s a csillagmilliárdok

e tiszta szent illatban fürdenek.

Selymünk lehetne e szín-tömjén árán

és palotánk, fehérülő büszke márvány,

de mink inkább maradunk a nyomorban:

és istenünknek adjuk vagyunkat.

Az égi örök szent birodalomban

megnyerjük érte a mi jutalmunkat.

(A tömjént az oltárra teszi.)

MIND *(bámulattal)*.

Áh! Ez aztán áldozat!

GÁSPÁR

Ember! a tetted oly nagy és nemes,
hogy jutalomra már itt érdemes;
a kincstáramnak te leszel az őre.
Öltöztessétek illőn egyelőre!

SZOLGÁK

(elvezetik az első vidékit a családjával együtt.)

2. VIDÉKI

(beteg alak. Egyik kezében mankó, a másikban díszes ezüst korsó. Nincs rajta más, csak egy állatbőr.)

Husz éve szenvedek belsőmben én
s nincs rongyabb élet a föld kerekén.
Orvos vagyok és biztosan tudom,
hol kereshetem egészségemet:
a balzsamfáknak illatos teje
e tej, amelylyel a korsóm tele,
megifjítná én beteg testemet.
Drága orvosság: egy csepp egy arany.
E korsóban mindenem benne van:
a házam, nyájam, úri birtokom.
Nincs egyebem, csak ez az egy botom.
E mirrha minden cseppje oly erő,
hogy a seb tőle perc alatt benő;
csont összeforr. S a holtat ha leöntöm,
az enyészettől megóvom örökkön.
Itt van a kincs, amelyért vágyakoztam,
De jött az ünnep s én jobbat gondoltam:
ím itt letésem szent áldozatom.
Az egészségem Istennek adom.

(Leteszi a korsót az oltárra.)

MIND *(bámulat morajával).*

Szép áldozat!

GÁSPÁR

Holtáig övé az egyik szobám,
az aranylábon álló nyoszolyám,
És körülötte papok, orvosok
és puhakezü öregasszonyok
lessék parancsát szünös-szüntelen.
Szent példáját meg köbe vésetem.

MENYHÉRT

E példa engem mélyen meghatott.
Engedd meg dicső királyi barát,
hogy én meg visszaadjam vagyonát:
(a vidékihez).

Im itt a gyűrű. Gyémánt a köve.
A mirrhádat im megveszem vele.

Te hús éved Istennek áldozod,
én e mirrhával hozzájárulok.
S ha marad fiad avagy unokád,
e gyűrű neki új birtokot ad.

MIND

Éljen Menyhért király.

GÁSPÁR

(leszáll a trónról és Menyhért kezét melegen megrázza).

FŐPAP

- Nincs több áldozó?

MIND

Nincs.

(Halk istenes zene kíséri a főpap további szavait)

FŐPAP

Baál örök isten hódolattal esdünk:
tiéd az életünk, a tiéd a testünk,
Im nézd e népet: leborul eléd.
Kinek kívánod most az életét?

(A zene egy percre eláll.)

FŐPAP *(a néphez:)*

Baál isten nem felel.
Ájtatos nép, hát ki szenteli meg
a vérével a mai ünnepet?

(A zene megszakad).

GYÖNGYIKE

(előlép és a fátyolát ledobja.)

Én!

MIND

Üdvözlünk szép szüz! Legyen áldott a véred!

TÜCSÖK *(Gáspár elé borul).*

Atyám! Ne engedd!

(Elájul.)

MIND *(bámuló morajlással).*

A herceg.

GÁSPÁR

Vigyétek föl a herceget a hálósobájába. Ami az istené, az az istené, ha mingyárt a tulajdon
életem forog is szóban.

SZOLGÁK *(elviszik Tücsököt).*

EGY ÖREG NŐ *(sikoltva).*

Leányom. *(Eltuszkolják. Mindig távolabbról hallatszik:)* Leányom! leányom!

(A zene mély religioso.)

FŐPAP

(a kezét Gyöngyi feje fölé tartva).

Isten lábához hulló fehér rózsza,
áldott a fa, mely ágán ringatott,
s boldog a föld, amelyre szived ontja
az Úrnak tetsző piros harmatot.
De mielőtt a lelked égbe mégyen,
a földiektől búcsuzzál el szépen.

Gyászos zene.

(Az említett kést a karján feni; míg csak Gyöngyike vissza nem tér).

GYÖNGYIKE

(ölelést és csókot vált a leányokkal. Aztán visszatér és ingét a keblén széjjel vonva, a főpap balkarjára dől).

FŐPAP

(a kést szurásra emelve).

Világ hatalmas ura, Baál. Örökéletű valóság! Ime a tiszta fehér galamb.

(Üstökös csillag jelenik meg.)

MIND *(a bámulat morájával nézik).*

FŐPAP

a-kit-né-ped-ál-doz.

(Baál szobrára villám csap s a szobor dörögve összeomlik. A zene a dörgésben eláll.)

MIND

(földre esnek. Rövid szünet után halkan).

Végünk van. *(közbe egy kiáltás:)* Az Isten meghalt! *(mind:)* Meghalt! *(Egy erős hang)* Itt a világ vége! *(A nép szétfut.)*

GÁSPÁR

Mi történt? Micsoda csillag ez! Papok feleljetek!

FŐPAP

Uram király, a vér megdermedt bennem. Nyelvemet megfagyasztotta a rémület.

GÁSPÁR

Hívjátok a csillagászokat!

KÉT SZOLGA *(el).*

FŐPAP

Ez rosszat jelent. Az isten meghalt. Az emberiségnek is meg kell halnia.

MENYHÉRT

Öreg vagyok, de ilyet nem értem!

BOLDIZSÁR

Halálról beszéltek-e akkor, amikor új csillag születik!

GÁSPÁR

Az isten nem halt meg. Ez nem volt igaz isten!

(Belérug a szoborcserépbe.)

MINDNYÁJAN

Nem volt igaz isten!

PAPOK

(a fejükön levő koszorút a romokra dobják.)

FŐPAP *(a kést is odaveti.)*

MENYHÉRT

A világ valami változás küszöbére ért. Hívjátok az én jósomat!

KÉT SZOLGA *(el).*

BOLDIZSÁR

Hívjátok az én táltosomat, látómat, nézőmet!

KÉT SZOLGA *(el).*

Karakalem és a csillagászok.

KARAKALEM

(a hagyományos fekete csillagvizsgálóruhában. Rövidlátó nagyszakálú ember.)

CSILLAGÁSZOK

(használt öltözetben, csak a süvegük rövidebb. Másfél méteres teleszkópot cipelnek a térre. A csillag felé igazítják. Egy nagy ócska könyvet is hoznak. Egyik tartja a teleszkóp mellett.)

GÁSPÁR

Karakalem, nézd meg a csillagokat és mondd meg, mit jelent: háborút-e vagy döghalált? örömet-e vagy szomorúságot? Mi az összefüggés a csillag és a Baál isten halála között.

KARAKALEM

Mingyárt megmondom, felség. *(A csövet igazgatja és zsebkendőjével törölgeti, aztán bele-nézeget.)*

ELSŐ MINISZTER

A csillag emelkedik.

GÁSPÁR

Csodás csillagzat s rosszat nem jelenthet, mert hiszen fehér és szelíd, mint a hold.

KARAKALEM *(a fejét rázza).*

A csillag nem hasonlít semmiféle ismert csillaghoz se. *(Könyvét forgatja.)* Ebben a könyvben le van írva és le van rajzolva minden csillag. Vannak olyan csillagok, amelyek mindennap feljönnek, vannak olyanok, amelyek nem jönnek fel mindennap. És vannak olyanok, amelyek nem jönnek fel sohasem!

GÁSPÁR

Forgasd csak a könyvedet. Kétezer esztendő csillagászaírták azt össze, benne kell lennie.

KARAKALEM

Hiába forgatom uram, tudom, ilyen üstökös nem járt még az égen, mióta ember vizsgálja az eget. Mert ennek a farka igen hosszú, a magja meg keresztalaku. De hopp, itt a könyv végén... egy jegyzet.

GÁSPÁR

Olvasd!

KARAKALEM

(akadozva és később az izzadságát törülgetve olvas).

A próféták számára... azaz hogy: szava, a próféták szava szerint... eljövend egy feltűnő csillag, amely kofa... nem: soha nem volt még látható. Ez a csillag pereg-alaku, nem: kereszt-alaku.

MIND

Ez az!

KARAKALEM

Mikor ez a kismadzag... azaz hogy csillagzat... feltűnik, a nagy királynak születését hirdeti.

MIND

(megdöbben. Általános elképedés).

GÁSPÁR

(ijedt arccal mered a csillagászra).

KARAKALEM *(folytatja).*

Megindul pedig napkeletről ez a csillag, és mindaddig halad nyugotnak, mignem arra a helyre ér, ahol a nagyok nagyja születik. Amikor odaér, akkor születik meg a nagy lázsiás.

MIND

(bámulva néznek össze s vállat vonnak).

GÁSPÁR *(komoran).*

Nincs több?

KARAKALEM

Még egy sor. *(Olvas.)* Ott a csillag riszál... azaz hogy: leszáll. És megáll a hajlék... a hajlék fölött, hogy csámpása, azaz hogy: lámpása legyen az ünnepnek. Világít egy éjszakán, aztán az angyalok felviszik vissza a retekbe... azaz hogy: az egekbe.

GÁSPÁR

Semmi több?

KARAKALEM

Csak egy pont.

MIND

Ez különös!

MENYHÉRT

Álljon elő az én jósom.

ABRADIR

(jön két fuvolással. Öltözete hasonló a csillagászkéhoz, csak hogy fehér s arannyal van ráhimezve nap, hold, kigyó, halálfej, bagoly, homokóra és az égi állatkör: kos, bika, iker, rák, oroszlán, mérleg. Sötétkék szőnyeget terít le, s két kendőben betű-oldalas fehér kockákat tartva kereng a szőnyeg körül, míg a fuvolások játszanak. Azután kiönti a kockákat a szőnyegre. A zene megszűnik.)

ABRADIR

(szótagonkint olvassa a kockák betűit).

A világ királya megszületik.

MIND

(hosszantartó zugással).

A világ királya...

KIRÁLYNÉ

Eszerint nekünk végünk van.

MENYHÉRT

A jelet az ég adta. Nem lehet kételkedni benne. Ugy látszik, elérkezett az idő, amelyről a próféták azt mondták, hogy egy király lesz a földön és egy nép.

BOLDIZSÁR *(maga elé)*.

A babiloni átok megszűnik.

KIRÁLYNÉ *(aggódva)*.

Dehát a most uralkodó királyok
földönfutókká válnak-e fiam?

GÁSPÁR

Anyám az égnek zászlaját bár látod,
nem tudhatod, hogy mögötte mi van.

MENYHÉRT *(a csillagra néz)*.

Hatalmas kéz az, mely oda kitűzte.

S ha a jós a betűt most jól betűzte,
nem jöhet más, csak akit az írás
e néven emleget hogy: Messiás.

MIND *(örömmel)*.

A messiás! A messiás!

BOLDIZSÁR

Bizonyosat kell tudnunk. Ordas állj elő.

ORDAS

(öreg vak ember. Két fiu vezeti. Fekete köpönyeg: tatársüveg. A tér közepére vezetik. Kövön tüzet gyújtanak. Vörös selyem magyarruhába öltözött sarkantyus igricek dobolnak s egy közülök tárogatón játszik. A taktust sarkantuval pengetik. Magyar szent zene. Ordas a zene alatt a tűz előtt áll és karját kiterjesztve fölfelé néz. A zene elhallgat).

ORDAS

(a szavakat lassan mondja. A pontozatok kis szünetet jelentenek).

Szemem előtt köd... Messze... egy falu.

Egy öreg ács... Vállán fűrész, gyalu...

Mellette nő jön. Az arra hallgató...

Szamáron ül és fehér mint a hó.

(Zenedörgés. A vak látománya vetített képben vagy színes fátyolkárpiton át, élő alakban látható).

BOLDIZSÁR *(türelmetlenül)*.

Nem ez az, akit látnod kell!

ORDAS

(kezét a szeme előtt elvonja).

Az országút mint nyüzsgő hangyaboly,
mikor egy helyről másra vándorol...

A szegény ács és lánya vagy mije
fáradtan megy egy kis város fele.

(Zenedörgés.)

BOLDIZSÁR (*boszusan toppant*).

Kényszerítelek az élő egy isten nevében, hogy
a királyt lásd, akit az ég jelent!

ORDAS

Látom... A mező végtelen, fehér...
A kis városra ráborult az éj...
Pásztornép jön frissen esett hóban...
A király... ül... egy... rongyos... istállóban.

(Zenedörgés.)

BOLDIZSÁR (*kardot ránt*).

El a szememtől vén szajkómadár!
Különben kardom a végedre jár!
Ha nem nézném, hogy atyám jósa voltál,
e percben már a mély pokolban volnál!

(Ordas az igricekkel félreáll.)

MENYHÉRT

Abradir állj elő. Vesd ki, hogy hol születik a világ királya?

ABRADIR

(*előbbi szertartás rövidebben. A kockákat elhinti és olvassa*).
Egy... ron... gyos... is... tál... ló... ban.

MIND

Ez bámulatos!

MENYHÉRT

Részeg vagy-e? Takarodjál a szemem elől.

GÁSPÁR

Jőjjön Karakalem.

KARAKALEM

(*ötszögű fényezett fekete táblát hoz. Hókusz-pókuszok között lisztet szór reá. Masztixxal már előre rá van írva Nabolatsi soygnor yge. A liszt ezen megragad s a betük fehéren előtűnnek*).

BOLDIZSÁR

Ezt nem értem.

MENYHÉRT

Én se!

KARAKALEM

Ez arabus nyelven van: Visszajáról kell olvasni. (*Pálcával mutatja.*) Egy rongyos... is... (*meghökken és hirtelen befejezi*) palotában.

GÁSPÁR

Nem palota van ott.

KARAKALEM

De istenuccse palota!

GÁSPÁR

Nem palota, ha mondom. Én is tudok olvasni.

KARAKALEM *(a fejét vakarva).*

Ha a szó nem is látszik palotának, az értelme bizonyosan palota, ha egyszer királyról van szó.

A NÉP

(a háttérben izgatottan magyaráz).

MENYHÉRT

Egyik jós bolondabb mint a másik.

De a csillag ott fenn valósággal áll.

GÁSPÁR

A bölcsesség néha bolondságnak látszik...

BOLDIZSÁR

Node istállóban nem lakik király!

GÁSPÁR *(Karakalemhez).*

Mit mond a jóslat: mely ország fia?

KARAKALEM

(az előbbi módon, csak hogy a tábla másik oldalán).

Az ország neve ime: Júdea.

MENYHÉRT

Sohase hallottam.

BOLDIZSÁR *(Gáspárhoz).*

No lásd: nem igaz.

GÁSPÁR

De bíz igaz: a zsidók földje az.

MENYHÉRT

Akkorhát mégis van itt valami
takart titok, melyre az ég mutat.

BOLDIZSÁR

A király anyját üldözi valaki!

GÁSPÁR

Értem: üldözik a rómaiak.

A zsidók ura most a latin császár.

MENYHÉRT

A királyné fut, s mikor az éj reá száll,
rongy istállóban vonja meg magát.

BOLDIZSÁR

És ott szüli meg messiás-fiát!

GÁSPÁR

Hallatlan gazság! Elviszem neki
e drága tömjént. Csak őt illeti!

(Fölragadja a tömjént.)

MENYHÉRT

Én meg e mirhát. *(Fölveszi.)*

BOLDIZSÁR

Én meg kardomat,
Lóra ültetem minden hadamat,
és szembe szállok Róma erejével!

MENYHÉRT

Lassabban! Talán többre jutunk észszel.
Róma kezében szörnyű az erő:
a római had világot verő.

GÁSPÁR

Szülessen bárhol, bármily bús helyen,
a koronám a lábához teszem.

MENYHÉRT

A szívemet!

BOLDIZSÁR

Én meg a kardomat.

MENYHÉRT

A csillag im nyugat felé halad.

GÁSPÁR

Vezetőnk lesz az ég fényes jele.

BOLDIZSÁR

Induljunk még ma!

MENYHÉRT

Induljunk vele!

GÁSPÁR

Urak, ha néki rejtőznie kell,
királyi pompánk nem vihetjük el.

MENYHÉRT

Titkon megyünk.

BOLDIZSÁR

- - - Zarándok-álruhában.

GÁSPÁR *(egy tiszthez).*

Nyissátok meg királyi ruhatáram.

ORDAS *(Boldizsárhoz).*

Király uram, valótlanul sohse mondtam...

BOLDIZSÁR *(a kezét megragadja).*

Bocsáss meg, hogy az imént durva voltam.

ORDAS

Kérlek, engedd, hogy elkísérjelek,
s hogy lássam őt, akit vár az idő,
ki az egekből le a földre jő
s jöttét mutatják csillagi jelek.

BOLDIZSÁR

Hiszen te nem látsz, jó öreg barátom.

ORDAS

Csupán a testem szeme vak, királyom.
Elég nekem, ha kezét foghatom;
ruhája szélét megcsókolhatom.

TISZT

Uram, itt van a zarándok-ruha.

(Ráadják a királyokra.)

KIRÁLYNÉ

Fiam, talán egy zászló katona
kísérjen el polgári öltözetben.

GÁSPÁR

Anyám, minket megvéd az ég ura:
az ismeretlen világbiró szellem,
kinek hatalmát tündökölni látjuk.

(Az égre mutat.)

Nem félhetünk, mikor az útját járjuk.

(Tücsökhöz.)

De te fiu, te is eljössz velem.

Láss! hallj! hogy lehess bölcs fejedelem.

Ha eleget nyeltél az uti porbul,
a kereked majd okosabban fordul.

(Tücsököt kézen fogva vonja.)

TÜCSÖK

(fájdalmas arccal visszafordul, int Gyöngyikének, akit egy öreg nő aggódó arccal tart a karjaiban. E két fiatal bucsuzó alakja szoborszerűen mozdulatlan, mignem a kárpit leereszkedik.)

Kárpit.

MÁSODIK FELVONÁS.

(Dombos pusztaság. A távolban alacsony kéklő hegyek között Betlehem látszik. A színen balról kávas kút (gém nélkül), mellette görbe lombtalan pálmafa, amelynek oldalába, fölhágásra alkalmas ágak vannak ütve. Jobbról a háttérben szárnyék. E mögött országút, amely elkanyarog a dombok között. A beszédek szüneteiben birkabőgés és kolomp hallatszik.)

ANDRÁS, EGY FÉRI, PETI, MATYI, JÁNOS, PÉTER, UTASOK, JUHÁSZOK.

(János a pálmafán ül és a kezét a szemére ernyőzve az utat nézi. - Máté a szárnyék sarkán a dudát varrja. - András a kútnál a vödröt le-lebocsátja, meg fölvonja. - Peti át-átveszi a telt vödröt és visszaadja az üreset. Kövön áll és inni ad az utasoknak. A többi juhász Máté körül hever s némelyik pipázik. A kút körül négy férfi és három nő, öt gyermek velök. Isznak.)

EGY FÉRFI *(a vödröt visszanyujtva).*

Hej ez az országút de cudarul sáros.

Messzire van-e még ide az a város?

ANDRÁS

Melyik: Jeruzsálem? Miskóc vagy Bötlehem?

EGY ASSZONY

Bötlehem, galambon...

UTASOK

Bötlehem, Bötlehem.

ANDRÁS

Hát az nincsen messze: egy jó futamodás.

EGY FÉRFI

Futamodás? Azt sem igen birom, ami gyalogolás.

PETI

Amott a dombon tul, az a város vége.

EGY FÉRFI

No, akkor bemászunk valahogy estére. *(El.)*

(Utasok mind el.)

A juhászok.

JÁNOS

Milyen sokaság gyün még amott a högyön.

MÁTÉ

Hát az egész világ Bötlehembe mögyön?

ANDRÁS

Bezony öcsém, ha azt kérdözi az embör,

hogy mi erősebb: a szél-e vagy a tengör?

hát a tengörnél a szél sokkal erősebb:

Úgy möghányja, hogy tajtékzik belé.

De a szélnél is van sokkal erősebb.

MIND

Micsoda?

ANDRÁS

Micsoda? Hát a császárnak egy szava is erősebb.

Mert lásd a császár öggyetlen szavára

mozdul, mögindul a népek sokasága.

Hun láttál te még akkora szelet,

mely ennyi embört ide-oda vet?

MÁTÉ

Mán az igaz, hogy... kend csak eltanálja.

A papiros ha császár ír reája.

szörnyesztő erős, szörnyű hatalom.

ANDRÁS

(kérdő pillantást vet Jánosra).

JÁNOS

Egy cigány jön itt a dombódalon.

ÁBRIS

(kis kerek sajtot visz Andrásnak).

ANDRÁS *(a juhászhoz).*

Hé embörök, ki megy ma be a városba?

Egy gomolya van itt: köllene az ára.

PÉTER

Nohát én bemögyök ugysis a templomba, a létániára.

ANDRÁS

Attul tartok, kend a gomolyát elissza.

MÁTÉ

A minap is hogyan került kelmed vissza!

PÉTER

(sértődötten legyint Máté felé: Andráshoz önérzetesen).

Ne tarts attul öcsém.

ANDRÁS

No hát akkor itt van.

Ne mondja, hogy kendben én sohase bíztam.

(Átadja a gomolyát).

Csurka jön hátulról.

CSURKA

Szerencsés aranyos jónapot kívánok!

Hála a Devlának, hogy kutat talállok,

Olyan éhes vagyok, alig-alig állok,

Hagy iszok hát egyet tisztelt fő-juhások.

PÉTER

(tarisznyát akaszt magára s el).

ANDRÁS *(vizet ad).*

Nesze kóbor cigány: lefetyölj belüle.

Oly zavaros víz ez, hogy jóllakhatsz tüle.

(Mátéhoz.)

Kifogyott a vizünk, már a sárra jutok.

Nem tudom, hogy holnap hol isznak a juhok.

Milyen időt nézel az ég állásából?

MÁTÉ

Valamit érzök a térgyem fájásából.

(Az égre néz.)

Ha a tarajos-felhő nem jön erre,

akkor szelet kapunk erre az éjjelre.

Vagy szép lösz az idő, vagy nagyon viharos.

De hogy valami lösz, az az egy bizonyos.

CSURKA

A térde fáj kendnek? Segitünk rajt' nyomban:

úgy megreparálom, a doktor se jobban.

Csak hét csöppet kérek valami jó borból.

MÁTÉ

Nem fáj, csak bizsereg, mikor idő fordul.

CSURKA

(hol Andráshoz, hol a többihez, tovább cigányos ejtéssel.)

Hát valami hasadt teknő nem akadna?

Vagy nincs-e itt hiba kilincsbe, lakatba?

Patkót a csizmára igazítok szépen.

Ez a mesterségem.

(Mátéhoz.)

Gyenyerű kecskebőr van nálam eladó,

Fülemile-hangu jó dudának való.

MÁTÉ *(tetszőn vizsgálja).*

A szőre még rajt van.

CSURKA

Ez most a divatos.

MÁTÉ

Prémes duda?

CSURKA

Azs hát, mondta a kalapos.

(Tovább alkusznak.)

Előbbiek. Boldizsár jön jobbról.

BOLDIZSÁR *(a színfalon kívül).*

ANDRÁS

Friss is legyen?

JÁNOS

Csak állott volna bár!

BOLDIZSÁR *(belép).*

Hamar egy kupát, kérlek, töltsetek!

ANDRÁS

Az egész kutba sincsen annyi már!

BOLDIZSÁR

Egy ital csak van?

ANDRÁS

Hát annyi még kerül,
de mög köll várni, míg az iszapja leül.

BOLDIZSÁR

Betegnek köll. *(A távolba hívón int.)*

Ugy köll, mint papnak az ámen.

Messzire van-e még az a Jeruzsálem?

ANDRÁS

Betegnek messze. Egészségesnek közel.

BOLDIZSÁR

Estig csak oda lehet jutni?

ANDRÁS

Oda. Nem is köll futni.

BOLDIZSÁR

Ember, de ismerős énnkem a képed.

(Tünődve.)

Én uram teremtöm, hol láttalak téged?

ANDRÁS

Nem tudom. Talán a minap Bötlehembe,
kolompot vöttem ott a vezérürümre.

CSURKA *(Mátéhoz).*

Ez olyan urféle. Szolgája nincs.

Ki tudja mennyi nála a kincs.

Kommendálj neki: fogadjon meg ha kő.

MÁTÉ

Kommendáljon téged a menydörgős menykő!

(Tovább alkusznak.)

BOLDIZSÁR

(az imént az utra nézett, most visszatér Andráshoz).

Ki most itt a király?

ANDRÁS

Hát ugyan ki vóna:

Heródes ur, hogy az Isten meg ne ója.

BOLDIZSÁR

Született-e annak fia mostanában?

ANDRÁS

Nem hallottam hírét, de nem is kívántam.

BOLDIZSÁR

Mér?

ANDRÁS

Hát csak: farkasnak farkas a fia is.

Mit örülünk rajta: foga lesz annak is.

BOLDIZSÁR

Szóval: nem született.

ANDRÁS

Nem.

BOLDIZSÁR

És nem is várja?

ANDRÁS

Nem vagyok én bába.

BOLDIZSÁR

Hát valami szegény üldözött királyné nem járt-e felétek?

MIND

...Üldözött királyné?

ANDRÁS

Még olyat se láttam, aki ül békében aranyos székében.

BOLDIZSÁR

Hát azt a csillagot, azt se láttad vóna?

ANDRÁS

Azt a nagy üstököst? hogyne láttam vóna?

Tegnap este tünt föl és tündökölt nagy szépen.

Mint egy fényes ászló úgy állott az égen.

BOLDIZSÁR

Mit tudtok tik errül az égi csudáról?

ANDRÁS

Hát... beszélnek mindent: időváltozásról,

főképpen a császár közel haláláról,

nemzetünk hamari szabadulásáról.

CSURKA

Tekintetes uram, csókolom a lábát:

arról a csillagról ne vessek-e kártyát?

BOLDIZSÁR

Ki vagy te, mi vagy te?

CSURKA

Csurka cigány vagyok.

BOLDIZSÁR

Mivel foglalkozol?

CSURKA

Avval amit kapok.

Nem fogadna-e meg inasnak nagyságod?

Olyan inast mint én még sohase látott:

Tudok sütni, főzni, pecsenyét forgatni,

nadrágot kefélni, mosni és vasalni;

meselőt kötözsni, virágot öntözni,

nyulat, ürgét fogni, nyirni, köpölyözni.

drótozni, szögelni, jövődöt fartatni,

táncolni, dalolni, köszörüt forgatni.

BOLDIZSÁR

Becsületes ember vagy?

CSURKA

Még nem akasztottak fel egyszerse.

BOLDIZSÁR

Ugy látom, katona voltál.

CSURKA

Én nem, csak a ruhám.

BOLDIZSÁR

Ismered az utat Jeruzsálembe?

CSURKA

Mint a tenyerem kezsepit, méltóságos uram.

BOLDIZSÁR

Hát akkor fölfogadlak. *(Visszanéz.)* Im itt jön a beteg.

(Gáspár, Menyhért, Ordas, Tücsök. Valamennyien poros zarándokruhában. Gáspár és Menyhért karon fogva vezeti Tücsököt.)

GÁSPÁR

Már itt vagyunk, fiam. *(A juhászokhoz.)* Vízet hamar!

ANDRÁS *(bögrével nyújtja).*

Itt van egy korty, ha többet nem akar.

GÁSPÁR

S az éjjelre tán adhattok helyet,

hogy kipihenje magát e beteg.

TÜCSÖK

Atyám már rajtam semmi se segít:

se víz, se bor, sem orvosságital.

Hiába nyeli orvos cseppjeit

az, akinek a lelkén ül a baj.

Atyám búcsúzzunk... Hajolj le ide:

Bajomnak neve ez volt: Gyöngyike.

GÁSPÁR *(fájdalmasan).*

Fiam, fiam, miért nem bíztál bennem:
tudhattam-e, hogy így szívedbe nőtt!
Azt hittem, mint a gyermek a lipét,
csupán egy percig kívánod e nőt.
Legyen tied! Csak gyógyulj meg fiam!
S vele tiéd a fél birodalmam.
Még máma visszamegy egy követem
és Gyöngyikének jegygyűrűt viszen.

TÜCSÖK

Késő!

(Szemét lehunyja és nem mozdul többé, vagyis meghal színésziskolai fetrengések nélkül.)

GÁSPÁR

Oh istenem! Segítség emberek!
Hogy álltok itt! Hát nincs-e szívetek!
Önts rá vizet! Dörzsöljétek fejét!
Szép lelke szárnya nincs kibontva még.
(Ordashoz.)

Te vén bölcs! Szemed a jövőbe lát!
Tapintsd meg! Tehetnél talán csodát!
Hát így hull-e el, mint a buta állat
az istennek ily kedves remeke!

ORDAS

Nincs benne élet. A dérütött virágnak
így esik össze szirma, levele.

GÁSPÁR

Fiam, fiam! Csak még egyszer tekints rám!
Nyilj meg föld, nyelj el! Magas ég szakadj rám!

MENYHÉRT

Öreg barátom...

(Sírva fakad s nem tud szólni.)

BOLDIZSÁR

Igy halni meg az élet tavaszán...
Szedd össze magad bátyám, hisz tudod,
forogtál hősen számtalan csatán
s a halál téged le nem sujthatott,
pedig sebet kaptál te százszor is.

GÁSPÁR

De ez az egy seb, meglásd: sírba visz.

ANDRÁS

Szegény fiu!

BOLDIZSÁR *(Menyhérthez).*

Most mitevők legyünk?

MENYHÉRT

A városban koporsót keresünk
és eltemetjük holnap visszatérve.

GÁSPÁR

Az idegen föld hideg kebelébe.

MENYHÉRT

S addig itt hagyjuk, itten valahol,
Vadállat erre tán nem kóborol.

ANDRÁS

Majd találunk mink alkalmas helyet.
Amott a sziklák közt is ellehet.
Istálónk van ott, s annak közelében
egy üregféle.

MÁTÉ

Jó lesz neki éppen.

Egy csapat római katona megy el az úton. Elöl két póznán réz-sasok.

MENYHÉRT

Igy, így fiam. Dolgotoknak vége
jutalom lesz. Csak jól bánjatok véle.

MÁTÉ

*(int egy juhásznak s elmegy vele a szárnyék mögé. Később deszkát hoznak elő vagy vesszőből
font kocsioldalt.)*

BOLDIZSÁR *(bámulva)*.

Réz-sasok! *(kiáltva)* Réz-sasok! *(a szemét kimeresztve)* Réz-sasok!

ANDRÁS

Római katonák, verje meg az ólomkezű ördög!

BOLDIZSÁR

(megragadja Menyhértet).

Ez a föld az! Itt lakik valahol!

MENYHÉRT

Tán most is álmodol.

József jön Máriával balról.

*(Mária számaron ül. Bő teveszőr lepelbe van burkolózva. Ez alatt hófehér selyemruha, de
díszítések nélkül való. Arca halovány. A nyeregben hátul kis motyó. A kezében kosarat tart.
Kebelén rózsaszál. Beszéde lassú. Arca merengő, ég felé fordult, de a szemét inkább lehunyva
tartja. József komoly, hatvan esztendő ember. Ruhája, amint festeni szokták. Vállán tarisz-
nya, fűrés, gyalu és az oldalán szekerce. Kantáron vezeti a számarat.)*

JÓZSEF

Jó napot, juhászok. Egy korty vizet kérünk.

ORDAS

(József hangjára erősen figyel. A süvegét leveszi).

ANDRÁS

Vizet?

JÓZSEF

Azt. Nem birunk várni, míg beérünk.
Szegény asszony szomjas. Magam is az vagyok.
S reggel óta ez az állat sem ihatott.

(Lesegíti Máriát a számárról, s a kút kávájára ülteti.)

ANDRÁS

Jó ember, kút van itt, de víz bizony alig.
Ilyen sárosat az ember nem ihatik.

JÓZSEF

Van talán vizetek korsóban, tömlőben.

ANDRÁS

Van ám amott abban az égi felhőben.

(A vödörre néz.)

Várjatok csak kicsit s jót ihattok talán.

JÓZSEF

Nem igen várhatunk: be kell érünk korán.

ANDRÁS

(a vödröt fölemelve nézi).

Talán a színéről már így is ihatnak.

(Átnyújtja Józsefnek.)

MÁRIA *(Józsefhez).*

Adj kérlek, adj ennek a szegény állatnak.

ANDRÁS *(Petinek).*

Itasd meg azt a szamarat.

EGY JUHÁSZ

(félrevezeti jobbra a szamarat).

PETI *(vödröt visz utánok).*

ORDAS

(letérdel. És kezét a mellén keresztbe téve figyel tovább).

JÓZSEF *(Andráshoz).*

Mondd csak: vannak-e már sokan Betlehemben?

ANDRÁS *(legyint).*

A hangya-zsombék se nyüzsöghet különben.

MÁRIA *(Józsefhez).*

Istenem, csak szállást találjunk még máma.

JÓZSEF

Találunk mielőtt még a nap leszállna.

(Két juhász széles deszkára igazítja a halottat, fekete lepelt tart, később leborítja.)

GÁSPÁR

(Tücsök kezét fogva. Búcsúzó hangon.)

Nem adhatok fiam, csak ilyen ravatalt.

MÁRIA

(csak ekkor pillant oda).

Szegény fiu. *(Andráshoz.)* Meghalt?

ANDRÁS

Meg ám. Itt hótt mög az imént.

MÁRIA

És nincs-e anyja, ki elsirassa szegényt?

ANDRÁS

Nincs.

MÁRIA *(Józsefhez).*

Tedd ezt a rózsát atyám a szívére.

A sírba legalább e virág kísérje.

Ami rajta csillog, a szemem harmata.

Lengje be sirját e kis rózsa illata.

GÁSPÁR

Áldott a szíved ifju asszony. Köszönöm.

KÉT JUHÁSZ

(a halottat fölemeli és elviszi jobbra).

GÁSPÁR, MENYHÉRT *(el).*

EGY JUHÁSZ *(a távolba néz).*

Nini: öregapóék!

(Innen a beszélgetés József szaváig gyorsmenetű.)

JUHÁSZOK *(csodálkozva).*

Öregapóék?

BOLDIZSÁR

(pénzt nyújt Andrásnak).

Nesze, jó ember.

ANDRÁS

Mi az?

BOLDIZSÁR

A fáradságodért.

ANDRÁS

Ejnye, hát miféle embernek néz engem?

BOLDIZSÁR

Ingyen, nem fogadok el semmitse, lelkem

S ha épp zsebre tenni tiltja büszkeséged,

Add oda annak, ki náladnál szegényebb.

(A pénzt a földre veti s el a királyok után.)

CSURKA

(el Boldizsár nyomában).

PETI

Ez én vagyok. *(Fölkapja és Andrásra félő pillantást vetve, zsebre teszi.)*

Bertalan jön a feleségével és Magdával jobbról.

BERTALAN

Jónapot gyerökök,

BORIS

vagy talán jó estét.

JUHÁSZOK

(mind kezet csókolnak).

Isten hozta öregapó, öreganyó.

ANDRÁS

Mi szél fujta ide jó kigyelmetöket?

BERTALAN

Hát mondok

BORIS

nézzük mög mán a gyerököket.

BERTALAN

Annyi az idegön,

BORIS

mint nyáron a sáska.

BERTALAN

Kiadtuk a házat

BORIS

mink is árendába.

BERTALAN

Mit gondótok,

BORIS

mennyi pénzt fizetnek érte?

ANDRÁS

Ne mondja kend tovább, - hogy szakitom félbe:

adja ide azt a vén kulcsot nyomban.

Ez a szegény asszony majd eleped szomjan.

BERTALAN

Szivesen. *(Rázza a kulacsot.)* De hallod:

BORIS

Nem igen van benne.

BERTALAN

Jól felhajtogattam biz' én örömembe.

(Sajnálkozó fejcsóválással.)

Ej... ha tudom, hogy a kulacsomra várnak...

BORIS ASSZONY

(leakasztja az ura nyakából s nyújtja Józsefnek).

JÓZSEF

Elég ennek annyi, mint egy kismadárnak.

(Az oldalán lógó kókuszdió-csészébe önt s nyújtja Máriának.)

BERTALAN

Hát fiaim, most már ez egy vagy két hétre

BORIS

kiszorultunk mink is a város végére.

BERTALAN

Itt az istállóba

BORIS

meghuzódunk gyöngyen.

BERTALAN

Ökör, szamár mellett

BORIS

meg se fázunk könnyen

BERTALAN

Onnan gyöttünk ide, hogy mondok: te Boris,

BORIS

pillantsunk ki öggyet a fiainkhoz is.

BERTALAN

Száztíz esztendeje,

BORIS

hogyan jártunk itten.

BERTALAN

Hogy idetöszöm a lábam, ezt se hittem.

PETI *(titkon)*.

Édös öreganyó, hát a Zsuzsi hol van?

BORIS

Az istállóba van. Ágyat vackol ottan:
szénába, szalmába, istálló sarkába.

BERTALAN

Nem válogatunk mink paplanba, dunnába.

BORIS (*Máriához*).

Jaj édös lelköm, hát ilyen tél-időben,
ilyen állapotban vagy uton-menőben!
Hol kaptok majd szállást lelköm liliomom?

JÓZSEF

Mink ne kapnánk szállást?

BERTALAN

Hát bizony nem tudom.
Őszi vásáron sincs

BORIS

ennyi népség soha.

BERTALAN

A padlás is tanya,

BORIS

a pince is szoba.

BERTALAN

Az utcán tüzelnek,

BORIS

szalmán melegszenek.

BERTALAN

Híd alatt, árokban

BORIS

szanaszét fekszenek.

BERTALAN

Sohase volt nálunk ilyen sokadalom!

BORIS

S hogy tik hova juttok el nem gondolhatom.

MÁRIA

(*égnek emelt arc, félig lehunyt szemek, maga elé*).

A rókáknak barlangjuk van, a madaraknak fészük. Csak nekünk nincs-e hova lehajtanunk a fejünket?

JÓZSEF

Hát sehol nem akadna egy szoba?

BERTALAN

Szoba?

BORIS

De még kamara se, lelköm.

BERTALAN

Még egérlik se.

JÓZSEF (*maga elé*).

Mink is az utcán vagy az árokban hányódjunk-e?

MÁRIA

(az égre pillant).

Amint az Isten akarja, úgy legyen.

BORIS

(félrehúzza Bertalant).

Apó: Nézze csak kend, valamit gondótam:

Hátha mink itt hálnánk, emezek meg ottan?

Láthassa kend: ennek szögénynek jobban kő:
közel az órája a tizenkettőhő.

BERTALAN

Jó lösz biz a, jó lösz.

(Vigan.)

Még itt is aratunk!?

Te: hátha innen is csöppen egy aranyunk?

BORIS

Vóna lelke kendnek... Ettül a szegénytül...

BERTALAN

Dehogy no: röndözd el a magad fejtül.

BORIS

Hát lelköm, szögény kis vándorló virágom,

ne búsulj: alhatsz mán puha vetött ágyon.

Később majd tanálhatsz alkalmasabb szállót:
átadjuk mink addig nektök az istálót.

MÁRIA

(fájdalmasan megrezzen).

JÓZSEF

(elszörnyedve).

Az istálót!?

ORDAS

(megbotránkozva).

Az istálót?!

BORIS

Azt lelköm. Van ottan széna, szalma bővön.

Mégis csak jobb, mint a hideg fagyos földön.

JÓZSEF

(elképedve néz maga elé).

Istálóban!

MÁRIA

(az égre néz).

Ime az Úrnak szolgáló-leánya, legyen nekem az ő akarata szerint.

BORIS

Magda, vezesd el őket.

MÁRIA, JÓZSEF

(jobbra el. Ha a számár nem kezes, akkor nem kell Máriát újból ráültetni.)

MIND

(utána néznek. Kis szünet).

PETI

(a pénzt nézi).

Jaj! *(Hangosabban)* Jaj! Jajajaj!!!

MIND

Mit jajgatsz?

PETI

Arany ez, András bácsi.

ANDRÁS

Arany-e?

PETI

Az e: szinarany!

ANDRÁS

Hát láttál te már aranyat?

PETI

Éppen arrul ösmerem meg, hogy nem láttam.

MIND

Arany? *(csodálkozva nézik).*

ANDRÁS

Tyű az árgyélusát, Peti. Bizonyosan megtévedt az az idegöny. Nyargalj utána hamar: Add vissza!

PETI

(lázasan ugrál).

Jaj csak utól ne érném. *(Magas ugrásokkal, de keveset haladón elfut.)*

ANDRÁS *(Ordashoz).*

Hát te mit térgyepölsz, öreg?

ORDAS

Milyen volt ez a nő?

ANDRÁS

Melyik?

ORDAS

Aki az imént vizet kívánt.

ANDRÁS

Milyen? Hát fiatal, oszt beteg-forma.

ORDAS

Fiatal? Mondd, volt-e a fején korona?

ANDRÁS

Korona? Kendő is alig vót rajta, koma.

ORDAS

De úgy-e, biborba volt talpig burkolva.

ANDRÁS

Biborba? Szegénynek bár subája volna.

ORDAS

De úgy-e hintóban vitték el sebesen!

ANDRÁS

Vitte ám négylábu nagyfülü eleven.

ORDAS

Oh csak az orcáját megláthattam vóna,

Ruhája szegélyét csókolhattam vóna.

(Mária után fordulva áll.)

BORIS *(Ordashoz).*

Kit emlígetsz lelköm, olyan szépen fönne?

ANDRÁS

Azt az asszonyt, ki az imént ment el innen.

BERTALAN

Jól beszélt. Én már csak sok földet bejártam,

Vászonycselédöt is sok ezöret láttam,

de ezön a szömöm rajta felejtöttem,

a süvegömet is majdcsaknem levöttem.

MÁTÉ

Magam is csak úgy fél-szemmel néztem rája;

holdvilágként fénylött szölid bús orcája.

JÁNOS

Milyen fiatal és máris küzd a bajjal.

ANDRÁS

(elgondolkozva áll).

Olyan vót ez szögény, mint egy beteg angyal.

BERTALAN

De vajjon hagyott-e még a csutorámba?

(Rázza a kulacsot.)

Hagyott egy nyeletet.

BORIS

Jó lösz vacsorára.

ORDAS

(a vezetőjéhez).

Ballagjunk előre Jeruzsálem felé.

Majd utólrának, ha jönnek visszafelé.

Jóéjszakát, pásztorok. *(El jobbra.)*

MIND

Jóéjszakát!

Peti jön.

MIND

Utólérted-e?

PETI (*vigan*).

Utól hát.

MIND

Vissza-adtad-e?

PETI

Vissza hát.

ANDRÁS

Hazudsz te rókafi, ott van a markodba.

PETI

Nem tehetek róla, hogy ha visszanyomta.

MIND

Akkor te gazdag vagy!

PETI

Möghiszem azt. Nem is cserélek sönkivel.

Most mán házasodok! Mihent tudom kivel.

ANDRÁS

No embörök talpra! Hun az a sátorfa?

Apóék itt hálnak a rezes sátorba.

Úgy rakjátok oszt, hogy hideg lösz az éjjel.

Tán havat is kapunk az északi széllel.

(*Jánoshoz*) Gyere le te is, oszt segits.

BORIS

De gyerökök, előbb vacsorát rotytantsunk.

Hozzatok forgácsot, hogy tüzet lobbantsunk

Ihol a tarhonya, itt a zsír is vele.

Egy gyöngé báránykát aprítsatok bele.

Tiszta-e már a víz?

ANDRÁS

Lehiggadt már, anyám.

BORIS

Nohát szüörd át, lelköm, ezön a kis szitán.

JUHÁSZOK

(*tüzet raknak és szolgafára akasztják a kondért. Néhányan sátort állítanak.*)

JÁNOS

Aj de nagysatyaku embör baktat erre!

ANDRÁS

Hiába jön pedig, nem iszik ökelme.

JÁNOS

Aj de furcsa szörzet, vigye el a sátán:
öles hurkatótó vagy mi van a hátán.

PETI

(bárányt hoz).

Ihol a bárány, öreganyó.

ANDRÁS

Elmönt-e az eszöd, rugjon mög a bagó,
Ezt az első bárányt, ezt a szép kövéret!

(A tenyerét mutatja.)

Ha alszik az eszöd, majd mingyárt mögébred.

(Borisnak.)

Nem szögény embörnek való vacsorára.

JÁNOS

Bevisszük hónap a királyi konyhára!

EGY JUHÁSZ

(elkapja a bárányt és Petire haragos pillantással, elviszi a szárnyék mögé).

MÁTÉ

Nézzétök csak, milyen jó kecskebűrt vöttem.

NÉHÁNYAN

Mennyiért vötted?

MÁTÉ

Egy bokor darutollat adtam érte mög egy karaj kenyeret.

PETI

A darutollat? azt a szép darutollat? Én akartam azt mögvönni!

ÁBRIS

Vödd mög az én sárgarigómat.

PETI

Hogy adod?

ÁBRIS

Öt garasér.

PETI

Jó vóna?

ÁBRIS

Hát?

PETI

Kettőér.

ÁBRIS

Kettőér? Aj, te erszényszorongató zsugori

Fölvet az arany, oszt még így alkuszol!

(Tovább alkusznak.)

Karakalem jön hátulról.

(A hátán nagy fekete könyv és tarisznya. Kezében vagy a hátán az első felvonásbeli teleszkóp. Másik kezében annak az állványa.)

Jóestét tisztelt nép. Lábam székért kiált.
Nem láttatok erre három kóbor királyt?

MIND
Királyt?

KARAKALEM
Azt, azt: két öreget meg egy fiatalat,
meg egy lógóst, aki mindig vele tart.

MIND
Nem láttuk egyiket se.

KARAKALEM
Ez különös. Én az egyik vén királynak
mindentudó bölcse vagyok, amint látnak.
Mindent tudok, csak azt az egyet nem tudom,
hogy a három király itt az országuton
elment-e, vagy hogy én járok itt hamarább,
Keresem őket, mint Saul a szamarát.

ÁBRIS
Talán fordítva.

ANDRÁS
Fogd be a szádat te!

BORIS
Nem hallgatsz, te béka!
Hátha ez az úr is valami próféta!
Üljön le tudós úr. Mingyárt vacsorálunk.
Egy kanalat tán az úrnak is tanálunk.

(A tálat a tér közepére helyezik és körülülük.)

KARAKALEM
Köszönöm. De jószag lebeg az orromba!
Három napja nem vót kanál az markomba.

(Leül és eszik.)

Magda jön jobbról.

MAGDA
Jóestét mindnyájuknak.

BORIS
Elhelyőztetd őket?

MAGDA
El, ahogy lehetett.
Sarokba kötöttem a Szegfü tehenet.
A szamárkát ki a fűre eresztöttem,

Annak a helyibe ágyacskát vetöttem.
Szalma a dereka, széna a párnája,
Szögény asszonykának löhet rajt nyugvása.

PETI

Hát a Zsuzsi hol van?

MAGDA

Itt lesz az is nyomban.

Szomjas az asszonyka, hát csak korsót kapott
s a városba futott.

(A dal kezdetekor.)

Itt jön már.

Zsuzsi jön jobbról.

ZSUZSI

(ugyanúgy öltözve, mint az első felvonásban. Dalolva jön a színpalak mögött. Máté fölveszi a dudáját és a dal második sorától kezdve kíséri).

Magános fa a pusztában álldogál.

Leveléről sűrű harmat hulldogál.

Bánatommal úgy állok a világba,
mint az a fa a kietlen pusztába!

Magános fa...

- Magános fa mondd mi történt teveled:
miért olyan harmatos a leveled?

- Azért olyan harmatos a levelem:
nem tudom én, mi a boldog szerelem.

PETI

Lelkem Zsuzsám mi a bajod?
Mitől olyan bús a dalod?

ANDRÁS

Néhány hónap óta olyan ez a lányka,
mint a temetőnek szomorú-fűzfája.

ZSUZSI

Ismeritek Jefte lánya történetét:
az énekelte a saját gyászénekét.
Én is érzem: nem sokáig élek.

BORIS

Most virágzol még csak, kedves, tiszta lélek.

ZSUZSI

Virág között is van, amely nem ér nyarat:
titkos baj lepi meg s meghal egy nap alatt.

BERTALAN

De bolond beszéd!
Valami legényke zavarja az esztét.
Ülj közénk és ihol a kanál:
aki keres tanál.
S mihent az embör jóllakott,
húzzon a kulacsból jó nagyot,
Mingyárt vígabban forog a kerék.

BORIS

Nohát kisasszony egyék.

ZSUZSI

(leül és eszik).

KARAKALEM

Kisasszony?
(megnézi).
Bizisten annak is beillik.
Gyöngé két orcáján két lilium nyillik.

BORIS

De kisasszony is ez, uram.

KARAKALEM

Mi a manó?

BERTALAN

Csak azt nem tudni, hogy mely családból való.

BORIS

Valami zsványnép a kútba vetette.
Víz helyett húztuk fel egyszer a vederbe.

KARAKALEM

Ejnye gaz tigrisek! Ilyen szép virágot.

BORIS

Kicsi volt még akkor. Nem volt így kinyílván.
Csak a finom hímzett kis ingérül látszott,
hogy úri családfa ágára van írva,
Mink oszt fölneveltük. De mi lesz belőle?
A jó Isten tudja, mit végzett felőle!

KARAKALEM

Lesz belőle szép kis juhászi menyecske.

BERTALAN

Nem lesz biz' ebből, mert nem köll egyiknek se.

(Időnkint iszik s mindig nagyobb bámulattal rázza a kulacsát.)

BORIS

Nem ér ennek semmit az asszonyi dóga:
gyöngé kezecskéjét a szélről is ója.
Nem szeret kapálni, se sütni, se főzni,
Csak mosakodik, meg a szépségét őrzi.
Nézegeti magát a kút tükrebe.
Nem szögény juhásznak való az efféle.

Csurka jön a halottat vitt juhászokkal jobbról.

ANDRÁS

Nini, a cigány! Hát kitelt az esztendő?

CSURKA

Uzsonnáig tartott, üsse meg a mennykő.

ANDRÁS

Mi volt az uzsonna?

CSURKA

Csak egy kis salonna.

ANDRÁS

Hiszen az jó étel. Szeretem magam is.

CSURKA

Jó, ha annyi van, hogy jut a solgának is.
De ennek lapos ám azs ű tarisnyája,
mint az öregapám pízés harisnyája.

ANDRÁS

(a halottvivő juhászokhoz).

Eltettétek jól a fiatal halottat?

ELSŐ JUHÁSZ

El, a sziklák közé.

MÁSODIK JUHÁSZ

Ott jól megmaradhat.

ELSŐ JUHÁSZ

De furcsa halott ez. Ha kihült nem vóna...

MÁSODIK JUHÁSZ

Olyan üde, mint a keblére tett rózsza.

ANDRÁS

És az utasok?

ELSŐ JUHÁSZ

Hol járnak már azok!

MÁSODIK JUHÁSZ

Paripára ültek: szállnak mint a sasok.

ANDRÁS

Hát ez a cigány mi rossz fát tett a tűzre?

ELSŐ JUHÁSZ

Nem akart dolgozni, hát az úr elűzte.

CSURKA

Sáros volt a lova, mint Nőé bárkája.

Azt mondja: keféld meg barátom tisztára.

Kefélem a fejit, - harap mint a kutya.

Kefélem a lábát, - rám rugdos a buta.

Én aztán azt mondtam; keféljen a sintér,
nem szolgállok lovat semmiféle kincsér.

(Leheveredik a szárnyék mellé, de csakhamar fölkel és a Karakalem holmiját vizsgálja.)

BERTALAN

(a kulacsot rázza).

E, ê: azt gondoltam, kifogyott belőle.

(Iszik.)

KARAKALEM

No hát a messiás, - mi hír van felőle?

MIND

Micsoda messiás?

KARAKALEM

Micsoda messiás?

Hát ti nem tudjátok, mit beszél az írás?

ANDRÁS

Azt amit az írás beszél, tudjuk bőven,
csak azt nem, hogy mikor-melyik esztendőben?

MÁTÉ

Azt hiszed, eltűrnénk a római igát?
ha nem várnánk rég a szabadító királyt!

KARAKALEM

De hiszen itt kell már lennie!

MIND

(fölugrálnak).

Itt? Hol? hol?

KARAKALEM

Tudom is én hol, csak e tájon valahol.

MIND

(*örömmel*).

Ezen a tájon! A messiás! Hol van, hol?

KARAKALEM

Tessék: idevalók s ha tőlük kérdezek,
az a válaszuk, hogy kétannyit kérdeznek.
Hát nem hallottatok semmit mostanába?

MIND

(*izgatottan*).

Nem. Nem. Semmit se hallottunk.

ANDRÁS

Pétert épp beküldém ma a városkába.
Ha valami történt, megtudjuk hamarán.

BERTALAN

Már én csak vén vagyok, vénebb mint Ábrahám
És sokszor hallottam: most jön a szent király.
s kisült, hogy mindig csak a papok szája jár.
(*A kulacsot rázza.*)
Van-e még benne?

MIND

(*kedvetlenül*)

A papok szája jár.

BORIS

Ne igyék már tata.

KARAKALEM

(*förláll és megnézi Bertalant*).
Megüti kendet a betlehemi guta!

BERTALAN

Engem? Soha!

KARAKALEM

Dejszen nagyon vörös már kendnek a nyaka.

BERTALAN

Sajnos, mégse üt meg.

KARAKALEM

Sajnos? Miért mondja, hogy sajnos.

BORIS

Azér mer az élet már minekünk bajos.

BERTALAN (*büszkén*).

Tudja meg az úr, hogy én örökké élek.

KARAKALEM (*Andráshoz*).

Nem öntött garatra ez az öreg lélek?

ANDRÁS

Nem. Csodálatos az ő történetük.
Egy szent prófétával volt nekik esetük.

BERTALAN

Van annak vagy kétszázötven esztendeje.

BORIS

Egy rongyos embör jött ide Betlehembe.

BERTALAN

Befeküszik este a kapu sarkába.

BORIS

Nagy fehér szakála volt csak a párnája.

BERTALAN

- Gyűjjék bejebb mondok. Így betessékölöm.

BORIS

Kenyérrel, túróval jól megvendégölöm.

BERTALAN

No, azt mondja reggel: Én próféta vagyok.
Kivánjatok egyet, bármit, csak szóljatok.

BORIS

Bezzeg föl a fejünk mindönféle kincsen:
Mi lenne a legjobb, ami eddig nincsen?

BERTALAN

Hát mondok végtére, nem kívánok sokat,
se házat, se mezőt,

BORIS

sem új huszasokat.

BERTALAN (*ravaszul*).

Csak addig éljünk, míg nem születik gyermek
Ki nagyobb lesz mint én vagyok, vagy kelmed.

KARAKALEM

Akkor csakugyan örökké él.

BORIS

Ilyen számárságot eszelt ki az apó.

KARAKALEM

Hát kelmed mit kívánt, tisztelt öreganyó?

BORIS

Azt, hogy akkor haljak meg, mikor a párom
(*Síránkozva.*)

Jaj, de nagyon bánom.

BERTALAN

Mert már sem erőnk nincs, se fogunk, se hajunk;

BORIS

Mint az aszalt körte, úgy összeszáradunk;
engöm Matuzsálem anyjának csufónak,
Négykézláb köll másznunk a földön mahónap.

CSURKA

(Karakalemhez).

Nagyságos tekintetes uram, csókolom a talpát,
nem fogadna meg egy derék jeles salgát?

KARAKALEM

Hol van?

CSURKA

Itt áll uram, kész szolgálatára.

KARAKALEM

Jó: beállhatsz. Ott a holmim, vigyázz rája.

(A juhászokhoz.)

Hát az uj csillagot, aztat se láttátok?

MIND

Láttuk.

MÁTÉ

Keleten.

ANDRÁS

Mint egy uj nagy lázsiás.

KARAKALEM

(Az eget vizsgálva.)

Ha felhő nem volna, mostan is látnátok.

Nohát ez jelenti, hogy jön a messiás.

MIND

(felugrál).

Hát mégis! Jön a messiás? Hol? Hol jön? Hol? Honnan jön?

(Csillagfény.)

BERTALAN

(a süvegét leveszi s föláll).

Az egek lámpása világít a földön.

KARAKALEM

Hát ez mutatja meg, hogy merrül hova jön.

(Fölveszi a teleszkopot s a végét nyújtja Csurkának).

MIND

(álmélkodva).

Ez mutatja!

KARAKALEM

Huzzad csak.

(Huzzák kétfelé.)

MIND
Mi az?

KARAKALEM

A szemem ez fiaim.
Ezzel nézem, hogy az ég gyalogutain,
hogyan vándorolnak az örök csillagok.

MIND
Hát ezen meglátni?

CSURKA
(felágaskodik és a csőbe néz felülről).
Én is bepislogok.

KARAKALEM
Meglátni, mert száz szem van ebben a csőben!
a százegyedik a magam hitvány szeme.
Száz-egy szemmel nézem: az égi mezőben
merre megy a csillag!

(Benéz alulról.)

CSURKA
(rémülten visszaugrik).
Huh! *(Boris szoknyájába rejti a fejét.)*

KARAKALEM *(hanyatt rogyik).*
Egek istene!

MIND
Mi az?

KARAKALEM
Jaj akkora pofát láttam, mint egy ház!
A hétnapos hideg egyszerre kiráz!

BORIS
Elmégy innen! Mingyár a füledre ütök.

CSURKA *(dideregve).*
Brr. Akkora ördögöt láttam, mint egy prűcsök.

JUHÁSZOK
(talpra ugranak és botot ragadnak).

ANDRÁS
De a sarkantyúját, hallja-e az úr!

MIND
Ha ördög van benne, ki nem szabadúl.
(Bottal verik a csövet és lábbal tapodják, míg csak el nem görbül.)
Üsd! Üsd!

KARAKALEM
Megálljatok! Hó! Segítség! Tűz van!

ANDRÁS

No ha ördög vót benn, megdöglött fiastul.

KARAKALEM *(ájuldozik).*

Végem van. *(A csövet fölveszi és siránkozva nézi.)*

BERTALAN

Most már csak azt mondom: ha kedves a nyakad.
te is elhordd magad!

Szette-vette ördögnek szerzetje
pusztulj innen tüstént, veszett teremtetten.

MIND

Pusztulj innen.

KARAKALEM

(rémülten kapkod).

CSURKA

(segít a holmi vitelében).

BERTALAN

Jaj csakugyan megüt a guta. *(Iszik.)* Vigyázzatok, hogy vissza ne gyűjjön.

MIND

Siess ördögadta! Még bajt okozol itten.

(Fenyegetően kísérik el Karakalemet, csak Peti marad és Magda s a háttérben András.)

BORIS

Mit iszol?

BERTALAN

Bort.

BORIS

Hiszen üres.

BERTALAN

Dehogy üres.

BORIS

Az előbb üres volt.

BERTALAN

Dehogy vót: még most is lötyög benne.

BORIS

Mutasd. *(Fölfordítja. Bor nem jön a kulacsból.)* Üres.

BERTALAN

(rázza a kulacsot).

Dehogy üres. *(Fölfordítja. A bor csurog. Ijedten.)* Egeknek ura! *(Iszik.)* Teremtő szent Isten!
(Iszik.) Csillagos egek! *(Iszik.)* Miféle csuda ez? *(Iszik.)* Ne szólj senkinek. *(Bevonja a feleségét a sátorba.)*

(A csillagot felhő takarja el.)

PETI

(az előtérben ül).

MAGDA

(Petihez oson s melléje ül).

PETI

Itt vagy?

MAGDA

Látod. Nesze. Hoztam neked egy pogácsát.

PETI

Köszönöm. *(Eszi.)* Milyen jó vagy te Magda!

Olyan jó vagy, mint ez a pogácsa.

MAGDA

Mi bajod van, hogy olyan bús vagy.

PETI

Tudom is én. Azt hiszem, szerelmes vagyok.

MAGDA

(nagy érdeklődéssel).

Szerelmes! Te, én még sohse voltam szerelmes; milyen az?

PETI

Tudom is én. Én se vótam még szerelmes.

MAGDA

Oszt kibe vagy te szerelmes?

PETI

Zsuzsiba.

MAGDA

(kedvetlenül).

Zsuzsiba. Mér éppen Zsuzsiba?

PETI

Tudom is én. Ő jutott először eszembe.

MAGDA

Oszt mennyire vattok?

PETI

Semennyire.

MAGDA

Mégis, mi történt eddig?

PETI

Semmi. Ahogy öregapóéknál vótam, vittem neki egy almát. Ne Zsuzsi mondok. A városba vettem.

MAGDA

Mást nem mondtál neki?

PETI

Nem. Csak azután gondoltam meg, hogy azt kellett vóna mondani, hogy: Hej Zsuzsi, ha a szívemet így odaadhatnám, te meg elfogadnád.

MAGDA
És mit felelt?

PETI
Semmit. Megette az almát.

MAGDA
Nem értette.

PETI
Hej nagy az én bánatom Magda. Nagyobb mint a császár széles birodalma.

MAGDA
Szegény fiu. Hát ilyen az a szerelem? No ha ilyen, akkor ugyan nem kell nekem. De hát mért nem beszéltél vele értelmesen, hiszen te okos fiu vagy?

PETI
Hát okosnak okos vagyok, az igaz, de mégis, tudod, mikor vele szemben állok, oszt olyan komolyan az orcámra bámul, hát csak úgy nézek rá, mint a hal a kocsonyából.

MAGDA
Furcsa.

PETI
Ebbizony furcsa. Te okosabb tudnál lenni?

MAGDA
Bizony okosabb.

PETI
Hát te hogy kezdenéd?

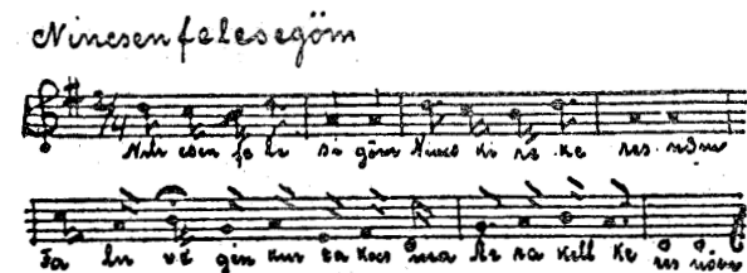
MAGDA
Hogy? (*Határozottan.*) Hát azt mondanám neki, hogy, hogy, hogy... Nem is tudom hogy kéne?

PETI
Igy kéne pedig valahogy.

MAGDA
Tudom már: Mondd azt, hogy az emberi élet olyan, hogy először gyerekek vagyunk... aztán megnövünk... megházasodunk. (*Visszanéz.*) Péter bácsi jön.

PETI
Gyere taníts, az isten áldjon meg. (*Beszélgetve a szárnyék mögé mennek.*)

Péter jön becsípve.

PÉTER (*gajdol*).

Nincsen feleségöm,

Nincs kire keresnöm.

Falu végén kurta kocsmá

Arra kell keresnöm.

No itt vagyok.

ANDRÁS

Eladta kend?

PÉTER

Eladtam-e? Persze hogy eladtam. Százfélé kapkodták azt az egy gomolyát.

ANDRÁS

Mennyit kapott kend érte?

PÉTER

Mennyit kaptam? Kaptam vagy három garast.

ANDRÁS

Hát a városban mit hallott kend?

PÉTER

Mit hallottam? Mindönfélét. Egy helyön nagyon szépen cimbalmoztak.

ANDRÁS

Hát a messiásról hallott-e kend valamit?

PÉTER

A messiásról? Hogyne hallottam volna. Gyerökkoromba egyszer mög is finakolt érte a mestör...

ANDRÁS

De most, most. Most mit beszélnek róla?

PÉTER

Kiról?

ANDRÁS

A messiásról.

PÉTER

A messiásról?

ANDRÁS

Arrul.

PÉTER

Arrul egy szót se beszélnek.

ANDRÁS

A templomba se beszélnek róla? Vagy tán kend nem is vót templomba?

PÉTER

A templomba? (*Megtántorodva.*) Hogyne vótam volna.

ANDRÁS

Látszik, miféle templomba vót kend. Látszik, hogy sokat emelgette az imádságos könyvet. Hát a három garas hol van?

PÉTER

Egyik itt van. *(Átadja.)*

ANDRÁS

Hát a többi?

PÉTER

A többi? A többi is megvan valahun.

ANDRÁS

No várhatja kend is, míg mögen beküdüm a városba.

PÉTER

(dudolva el a szárnyék mögé).

JUHÁSZOK

(visszatérnek, Peti, Magda, Zsuzsi).

ANDRÁS

No elkísértétek?

JUHÁSZOK

El a határig.

BORIS

(kilép a sátorból).

Hát már most feküdjetek, lelköim!

MÁTÉ

Ki fog ma örködni?

ANDRÁS

Én magam. Nagyon sok mindönféle nép kujtorog erre. Nem bízom senkire. *(Elsétál.)*

(Csillagfény.)

BORIS

Zsuzsi, Magda. Itt az ideje, hogy lefeküdjünk.

(Juhászok szanaszét lefeküsznek a subájukra, szűrükre.)

ZSUZSI

Csak egy percig hadd nézem azt a csillagot.

Olyan szelid fénynyel ragyog.

(Leül az előtérbe.)

BORIS

Magda te, hónap reggel korán, jó kis tejecskét viszünk annak az asszonykának és ott maradunk és szógálunk neki. *(Bemegy vele a sátorba.)*

(Csillag elborul.)

Peti és Zsuzsi.

PETI

Jóestét, Zsuzsi.

ZSUZSI

Már egyszer köszöntél.

PETI

Jobb kétszer, mint egyszer se.

ZSUZSI

Mér ültél ide?

PETI

Véletlenül.

ZSUZSI

Talán mondani akarsz valamit?

PETI

Hát.

ZSUZSI

Hallgatlak.

PETI

Várj csak, hadd kezdjem.

ZSUZSI

Hát csak kezd.

PETI

Hát látod, én megnövök...

ZSUZSI

Hát aztán?

PETI

Te is megnősz.

ZSUZSI

Hát aztán?

PETI

Mindnyájan megnövünk.

ZSUZSI

Csak ezt akartad mondani?

PETI

Dehogy ezt. Ez csak a kezdet.

ZSUZSI

A kezdet? Nohát én folytatom. Te jó fiu vagy Peti, de énnekem ne hordj almát és ne törd a fejed kezdéseken.

PETI

(*panaszosan*).

Van valakid, ugy-e?

ZSUZSI

Van is, nincs is. De mert te tudod, milyen nehéz az, ha valakinek van is, nincs is, hát neked elmondom.

PETI

Csak azt mond meg, hogy juhász-e?

ZSUZSI

Nem.

PETI

Hát?

ZSUZSI

Király.

PETI

Király? Csak nem Heródes!

ZSUZSI

Nem.

PETI

Hát hun találkozol te királyokkal?

ZSUZSI

(fejét lecsüggesztve).

Álmomban.

PETI

Az semmi.

ZSUZSI

De nem semmi az, hallod. Minden éjjel ugyanaz az alak, ugyanaz az arc jelenik meg és ugyanazon a hangon szól hozzám. Mikor alszom, azt gondolom, hogy ébren vagyok s mikor ébren vagyok azt gondolom, hogy szomorút álmodom. *(Lehajtja a fejét.)* Ne mondd el senkinek. **(Bemegy a sátorba.)*

Csurka jön.

CSURKA

(Andráshoz).

Jó estét, szerencsés jó estét kívánok.

ANDRÁS

Megint itt vagy?

CSURKA

Hun legyenek? Itt a juhok mellett akad egy kis meleg. Se szűröm, se bundám, sem éjjeli párnám. Hadd alugyak itt a juhok nyoszolyáján.

ANDRÁS

Hát az ördögök prófétáját hun hattad?

CSURKA

Jeruzsálem felé magánosan baktat.

Vót egy fél libája, elköltöttük ketten.

De a tarisznyáját nyögve emelgettem.

Hát csak idebb álltam.

* Ez az utolsó mondat ne legyen erős, ne mondja a bojtár szeme közé, hanem inkább álmodó arccal, félvállról. Mert hiszen neki nem olyan nagy kérdés az elmondás, vagy el nem mondás, mint maga az álom.

ANDRÁS

Nohát itt hálhatsz a szárnyék oldalában.

(Mind a ketten el.)

Magda és Peti.

MAGDA

No?

PETI *(búsan)*.

Beszéltem vele.

MAGDA

Mit mondott?

PETI

Valami álmokép, kibe belebomlott.

MAGDA *(hitetlenül)*.

Álmokép, csak beszéd.

PETI

Taníts meg hát hogyan?

MAGDA

Először csak sóhajts. *(Sóhajt.)*

PETI

Jaj isz sóhajtottam.

MAGDA

No most én vagyok ő.

PETI

Jó.

MAGDA

S te a szeretőm.

PETI

Jó.

MAGDA

Először hát nézz rám, édesen, epedőn.

PETI

Jó így?

MAGDA

Jó. *(Kis szünet.)* Tedd most a kezéd a kezemre. *(Kis szünet.)*

PETI

Hogyan nem jutott ez előbb az eszembe! *(Szünet.)*

MAGDA

Most a kezéd csusztasd át a derekamra, *(Szünet.)* fejemet én némán lehajtom válladra. *(Szünet.)*

PETI

Hát most mit csináljak?

MAGDA

Szoríts *(szünet)* és csókolj meg. *(Átkarolja Petit.)* Csókolj meg, hogy az a jó Isten áldjon meg.

PETI

Óh de kedves lecke, de édes vagy, Magda!

MAGDA

(fölocsudik. Félkézzel a haját tapintva, némán néz Petire).

Holnap majd folytatjuk. Most maradj magadra. *(Hátrálva néz Petire s befut a sátorba.)*

PETI

(Hosszan néz utána, aztán ledől aludni).

MÁTÉ

(az előbbi tűzre galyat vet, s leheveredik).

ANDRÁS

(botra támaszkodva áll.)

MÁTÉ *(álmosan).*

Bezony András testvér, furcsa időt élünk.

Ide-oda terelik a népet, mint a birkát.

Hát birka az embör?

ANDRÁS

Bezony birka, testvér.

A császár szömébe

csak nyáj a mi népünk.

Hol fejik, hol nyirják,

hol pedig egyszerre ezrivel levágják.

MÁTÉ

A csecsemőket is papirosra írják.

Tengör sok az adó, s mindennap növekszik.

ANDRÁS

Az adótul még a kóduš se menekszik.

MÁTÉ

Szegény nép szivéből de sok panasz fakad.

ANDRÁS

Nem szánt vet a császár, de mégis ő arat.

MÁTÉ

Vajjon igaz-e, hogy jön az ég szekerén,

akit rég várton vár minden földi szegény?

(Csillagfény.)

ANDRÁS

Mese az csak testvér! Ha mese nem vóna,

akkor a messiás már el is jött vóna;

zsarnokság nem ülne ezen az országon:

uj rönd volna rég e zavaros világon.

MÁTÉ *(álmosan)*.

Dehát az a csillag?

(Ledől és alszik.)

ANDRÁS

Az a csillag néma.

Nem beszéli ki, hogy mi az ég szándéka.

ZSUZSI

(szűrt hoz ki és az előtérbe fekszik Andráshoz).

Nem tudok aludni. Apó nagyon hortyog.

ANDRÁS

Feküdj itt kis hugom. Amig én virrasztok.

Szünet.

ANDRÁS

(a tűzre vet).

Álmos vagyok. Nézzük körül a karámot.

Ez talán elúzi szememről az álmot.

(El.)

ZSUZSI

(félkönyéken).

Óh messiás, akit vár a világ,

s kiről ma susog fű, fa és virág:

téged kérlek, ha álmom képe jó,

legyen valóság a jelen s jövő.

(Ledől s alszik.)

Ugyanaz a zenekezdet, mint az I. felvonás álmójelenetében, a színre fátolykárpitok ereszkednek s elfödik a háttért s az alvókat.

Boldizsár jön.

BOLDIZSÁR

(Ugyanaz a ruha, amelyben az első felvonás álmójelenetében volt.)

Zsuzsám! Ébredj hát föl, szívem gyémántja te!

ZSUZSI

Úgytetszik, mintha csak most dőltem volna le!

BOLDIZSÁR

És nem omolsz-e két szerelmes karomba?

(Kitárja a karját.)

ZSUZSI

Várj egy pillanatra egy rövid szavamra:

Mióta hozzám jársz, nem tudom hogy vagyok:

Mikor vagyok ébren? és mikor álomban?

Ha megszüntethetnénk ezt a varázslatot...

BOLDIZSÁR

Óh Zsuzsám ezt csak én szeretném legjobban.
Mit tegyünk?

ZSUZSI

Térdelj le. Kérjük a nagy eget:
lássunk igaz képet az álomkép helyett.
Lássuk meg például harmincegy nap múlva
mi van a jövő tükrébe írva.
(*Letérdelnek.*)

Add meg Isten, add meg...

BOLDIZSÁR

Add meg Isten, add meg...

ZSUZSI

A mi kérésünket...

BOLDIZSÁR

A mi kérésünket.

ZSUZSI

Nyugtasd meg végtére...

BOLDIZSÁR

Nyugtasd meg végtére

ZSUZSI

Szerelmes szívünket...

BOLDIZSÁR

Szerelmes szívünket.

ZSUZSI

Most már megölelhetsz.

(*Megölelik és megcsókolják egymást.*)

*A szín átváltozik zöld síksággá, amelyen sátorok vannak, s a távolban ménesek. Az előtérben
ősi ruházatu magyarok lobogós ingben, gatyában, piros saruban; mentéjük vállra vetett.
Némelyiknél újj van; valamennyi kardos. Süvegükön ékes forgók. Oldalt királyi sátor.*

ZSUZSI

Mily idegen táj ez! Hol vagyunk Boldizsár?

BOLDIZSÁR

Ez az én országom, amely trónjára vár.

Menyhért király jön lassu lépésekkel.

ZSUZSI

És ez a nép itten?

BOLDIZSÁR

Ez az én hű népem.

Itt van királynétok.

MIND

Éljen! Éljen! Éljen!

ZSUZSI

És az agg ember? *(Hozzá repül.)* Oh apám, jó apám!

MENYHÉRT

Hát nem feledtél el, te kedves jó leány?

ZSUZSI

Csakhogy újra látom galambősz szép fejed!

Oh hadd csókolom meg áldott öreg kezéd!

MENYHÉRT *(könnyezve).*

Csakhogy együtt vagyunk végre valahára.

(Magához öleli Zsuzsit és Boldizsárt.)

BOLDIZSÁR

Együtt is maradunk, együtt mind a hárman.

Kértem az istent, hogy megéernem engedje,

hogy elhozhassalak ide napkeletre

s beteljesült vágyunk, ugye szép virágom?

ZSUZSI

Nem lehet ez való, ugy-e hogy ez álom?

(Tapogatja Boldizsárt és apját, a földet, a sátort stb.)

BOLDIZSÁR

(maga is kételkedőn, a homlokán a kezét átvonva).

A boldogság mindig álom e világon.

A boldogtalanság mindig ébredés.

ZSUZSI

Akkor ne ébredjünk soha Boldizsárom.

Az ilyen álomnak száz év is kevés.

BOLDIZSÁR

A főpap itt áll, hát esküszöl-e vélem?

ZSUZSI

Félek, hogy eloszlik ez a boldog álom.

(Nők fátyolt tesznek Zsuzsi fejére.)

FŐPAP

(tornyos süveg, fehér, bokáig érő köntös, aranyos kard az övéen).

Az egekben lakó nagy isten nevében

Minden áldásomat e párra bocsátom.

MIND

(Éljen-zúgás).

BOLDIZSÁR

Áldozz fehér lovat és fehér galambot,

Száz cimbalom verje az ünnepi hangot.

A mezőn versenyző paripák fussanak.

A népnek száz hordó jó bort csapoljanak.

MIND *(éljenzés).*

(A háttérben oltártűz gyullad ki.)

BOLDIZSÁR

És most szivemnek bálványképe te
Szerető karomba feküdjél bele
Lábod ne érjen hitvány földi porba,
Szivemről szállj be ősi sátoromba.

(Fölemeli Zsuzsit és a sülyesztő mellett leteszi. A zene zavarosan megáll. Minden eltűnik.)

ZSUZSI

(föltérdel. A szemét dörzsöli, aztán föláll).

ANDRÁS *(visszatér).*

Mi bajod, miért nem alszol?

ZSUZSI

Nem látott semmit?

ANDRÁS

Nem.

ZSUZSI

Sátorokat? népet? egy királyt? egy öreg embert?

ANDRÁS

(a fejét rázza).

Egy szunyogot se.

ZSUZSI *(maga elé).*

Álom volt megint. Minden elrepült.

Igazat kértem az égtől. Beteljesült?

Nem lehet. Oh hiszen apámat is láttam.

Nem valósulhat meg ennyi édes vágyam.

(Szomorun bemegy a sátorba.)

(Csillagfény.)

ANDRÁS

(félkönyéken a botjára támaszkodik s az eget nézi. Álmosan tünődve).

Mily különös csillag, ez a szép új csillag,

S mint valami vándor, magányosan ballag:

Jeruzsálem felől jön a magas égen

S felénk halad szépen.

Ki őrzi odafenn az ég csillagait?

Ki őrzi mint pásztor a maga juhait.

(Kis szünet.)

És ki gyújtotta meg ezt az új csillagot

A mely a többenél nagyobb fényben ragyog?

(Kis szünet.)

A ki ezt a lángot az égben gyújtotta,

emberi testbe is adhatna ily lángot...

Egy ember, akinek szép, nagy lelke volna,

jobb rendbe tehetné a földi világot.

(Letérdel.)

Égnek, földnek ura, ember teremője,
Küldj ember-csillagot e szomoru földre!
Teremjen köztünk egy jóságos hatalom,
kinek hajoljanak a földi királyok,
mint a virágok a füves patakparton,
amerre hajlítják a szelid hullámok
küldd el követed, ki megtanítson élni,
bizni az egekben, hinni és remélni;
Ki a lesujtottat szívére emelje;
lágý kezével szemünk könnyét letörölje,
s a mikor végezzük földi életünket,
vezesse fel hozzád elfáradt lelkünket.

(Fejét lehajtja.)

(Hosszu szünet. Hóesés.)

Esik a hó... Milyen álmos vagyok.
Álljunk. *(Feláll.)* Még éjfél sincs. Addig nem alhatok.
Brr. De zordon tél ez. Elalszik a tűz is.
Máté! Kelj fel kissé! Hadd aludjak én is.

MÁTÉ

(nyújtózkodik).

Minek kötöttél fel: oly szépet álmodtam.

ANDRÁS

Mit te?

MÁTÉ

Hát a csillagos ég meghasadt álomban.

ANDRÁS

Hát osztán?

MÁTÉ

Osztán mint a méhe, mikor rajnak lódul,
A sok szárnyas angyal az égből kitódult.

ANDRÁS

Ejnye ez szép lehetett! Osztán visszamentek?

MÁTÉ

Dehogy mentek, inkább lefelé indultak
Gyorsan ereszkedtek, úgy hogy szinte hulltak.
Mintha ezer rózsza szállana kerengve,
Úgy szállt a sok angyal ide Betlehembe.

(A hóesés eláll.)

ANDRÁS

Sajnálom, hogy ezt az álmod elzavartam.
De örködj egy kissé, mert elálmosodtam.

(Lefekszik Máté helyére.)

A csillag előtűnik.

MÁTÉ *(járkál).*

Mind úgy alszik, mint az összeesett duda.

Node máma nem is csuda:

hideg van. Meleg a suba.

(Felhág a pálmafára. Néz balra.)

Hány óra lehet már. Talán tizenkettő!

Tizenhárom is tán, tudja a teremő.

(A feje fölé néz.)

Ni a csillag, ihol-e! de megnyőtt a fénye

Mint ma este a nagy messiás reménye.

A csillag, az igaz. A remény, az álom.

(A csillag félig elborul.)

Rózsaszínű felleg szomorú határon.

(Jobbra néz. Felhág a kőre, amelyen Peti ült.)

Micsoda fehér fény van amoda távol!

(Felhág az ágas fára s újra néz.)

Azt gondolnám, hogy a mi istálónk lángol.

De ilyen fehér fényt tűz nem áraszt soha.

Felköltsem-e őket? No ez egy új csoda.

Annak a csillagnak tükörfénye volna?

Dehát hol a tükör? S nem is olyanforma.

Azt gondolnám, fénye a fölkelő holdnak,

Dehiszen most nincs hold. No, majd megtudjuk holnap.

(Csillagfény.)

(Leszáll és bólintgat.)

No ez mégis szörnyű: mi álmosít engöm?

Csakúgy kókadozik belé testöm-lelköm.

Mint ha három napig nem aludtam volna,

valami lakziba dudálgattam volna.

(Leül.)

Ez a sok fényesség ez álmosít nagyon.

Lekönyökölök. Így talán jobban bírom.

(Lekönyököl és elalszik.)

Misztikus halk zene, egyre erősödő. Teljes csillagfény.

Egy angyal jön.

(Kiterjesztett nagy szárnyakon, felülről ráhulló káprázatos rózsaszínű fényben ereszkedik a magasból.)

ANGYAL

(mosolygó arccal, nagy hévvel)

Ébredjete pásztorok!

Örömet jelentek!

A messiás megszületett!

Gyertek velem, gyertek!

(A pásztorok félig felülve, rémületbe fagyott, de mégis örvendő arccal bámulnak az angyalra.)

Kárpit.

HARMADIK FELVONÁS.

(Kősziklás havas domb. A sziklák közt üregek és repedések. Barlangszerű istálló. Ennek közepén Mária ül szénán, amely úgy van összerakva, hogy a hátát is megtámaszthatja. Előtte x-lábakon álló kis hordozható jászol. Az előtérben József szekercével farag bölcsőtalpat a jászolkához. Mikor a kárpit felszáll, utolsókat csap rajta, s beilleszti a jászolka lába alá, hogy a jászolt ringatni lehessen. Mind a kettő fején vékony aranydrótból való aureola. A háttérben ökör és szamár fejjel felénk fordulva esznek a nagy jászolból. A barlang kövein különféle hárfás, hegedűs és trombitás angyalok ülnek és lebegnek; valamennyi nagyszárnyu.)

Misztikus rózsaszínű fény. A barlang külseje hóval van borítva. Néhány hóval fedett pálmafa és kaktusz is látható.

ÉNEK

Dicsőség! Dicsőség mennyben az Istennek
Békesség, békesség Földön az embernek.

Az ének után való szent zenébe lépéses vídám dudahang elegyedik s lassankint ez dominál. Pásztorok jönnek mind. Arcuk és mozgásuk bámulat és öröm és tisztelet kifejezése. Bertalant és Borist egy-egy botra ültetve hozzák. Mögöttük egy perc múlva a három király az első felvonásbeli ruhában. Leghátul Ordas a vezetőjével és Csurka. Amint belépnek: az angyalok zenéje csak addig hangos, míg mindnyájan le nem térdepelnek. Legelől Bertalan és a juhászok, ezek mögött a királyok. András bárányt tart a nyakába körítve. A zene elhalkul s amíg egy-egy beszél, csak zümmögő.

BERTALAN

Áldott kis messiás, nemzetünk reménye,
köszönt először a szegény pásztor szája!

ANDRÁS

Üdvözlégy egeknek földre leszállt fénye!

BORIS

Üdvözlégy Istennek testté vált igéje!

GÁSPÁR

Köszöntünk messiás, királyok királya!

MIND

(fölemelt kézzel, örvendő arccal, összekeveredő meleg kiáltással).
Üdvözlégy messiás!

MÁTÉ

Itt ez a szép kecskebőr:
tenéked ajánlom,
szent lábacska meg ne fázzon
égi tulipántom.

(Leteszi a bőrt a jászol elé. Erre rakja a többi az ajándékot.)

BERTALAN

Három arany, most verték,
fogadjátok tőlem.

BORIS

Ruhácskára, csizmácskára
tellik ebből bőven.

PETI

Hadd toldom meg még egygyel,
evvel a szép fényessel.

ANDRÁS

A legelső bárányom
Jézuskának ajánlom.

MAGDA

Nem hozhattam egyebet,
csak egy fazék friss tejet.

JÁNOS

Én csak egy kis vajacskát.

EGY JUHÁSZ

Én csak egy kis sajtocskát.

ÁBRIS

Itt a rigóm, új a tolla,
tündérflóta az ő torka,
danójjon a Jézuskának,
a Jézuska szent anyjának.

ZSUZSI

Fogadd ezt a szőnyeget.

MÁRIA

(hátradől és ültében alszik, feje lassankint a háttér felé fordul).

JÓZSEF *(rámutat Máriára).*

Csendesen beszéljetek!

A zene adagiora változik.

GÁSPÁR, MENYHÉRT, BOLDIZSÁR, JUHÁSZOK

(ajándékaikat Józsefhez intézett kézmozdulatokkal magyarázva rakják tovább.)

A háttér elváltozik: sűrű sötétkép homályból előbontakozik Krisztus élőképe, amint a keresztfán függ két lator között. Megfelelő fájdalmas zene. Dörgés.

MÁRIA

(összerázkódik s fölébred. Bámulva néz a pásztorokra s kezét átvonja a homlokán):

Oh, mily borzasztót álmodtam! *(A bölcsőhöz. Arcának fájdalmas kifejezése boldogan mosolygóvá változik. Az égre néz:)*

Magasztalja az én lelkem az Urat és örvendezik az én lelkem az én üdvözítő Istenemben.

A zene a felébredéskor hirtelen édes melodikusra változik.

JÓZSEF

(Máriához hajlik, szót vált vele és előbbre lép.)

Köszönöm édesim a kisdéd nevében.

MIND *(felállnak.)*

JÓZSEF

Mindnyájatok szivből jött üdvözetét
Boldogok vagytok ti, egyszerű pásztorok,
mert ti láttátok az Ég jövetelét.
S boldogok vagytok ti jámbor fejedelmek,
hogy megértettétek: csillag mért ragyog?
Mert bizonynyal mondom, hogy e kicsi gyermek
Minden, földön élő embernél nagyobb.

BERTALAN

(meghökken. A feleségéhez).

Jaj, végünk van!

BORIS

Meghalunk.

BERTALAN

Ez utolsó napunk!

(Ijedten iszik.)

JÓZSEF

Ajándékot hoztatok az ég szülöttének
Jézusnak ad eztán is, ki ad a szegénynek.
De kérjetek ti is az ő nevében bármit,
bizton megadja az ég, ha javatokra válik.

ANDRÁS

Nem kérek mást, csak jó legelőt.

EGY JUHÁSZ

Jó termést mindenekelőtt.

JÁNOS

Én csak egy új subát.

MÁTÉ

Én csak egy új dudát.

BERTALAN

(szepegő sírással).

Kérem a Jézuskát, ha már meg kell halnunk
Még egy kis darabig... ha lehet... had éljünk
Csak még öt esztendőöt...

BORIS *(oldalba löki).*

Ötvenet, te bagoly!

BERTALAN

Vagy hatvan esztendő hadd jusson még nekünk.

JÓZSEF

Ha az Isten jónak látja, hát megadja.

BERTALAN

Haj, micsoda erő szállott a lábamba.

(Táncoló mozdulatokat tesz.)

BORIS

Teremtő szent Isten: ugrok mint a labda.

BERTALAN

Tyuhaj!

Ugranak vagy kettőt, aztán letérdelnek.

CSURKA

(kiveszi a kalapjából a darutollat s leteszi az ajándékokhoz).

Felséges Krisztuskám, nekem nincs egyebem

Hátamon a házam, keblemen kenyerem

Dehát neked úgyis van már kincsed szépen

(az ajándékokra mutat).

Csókolom a lábad, inkább te adj nékem.

JÓZSEF

Válaszsz.

A zene eláll.

CSURKA

Nem arany, nem ezüst, amit én kívánok,

hanem ott egy furcsa szép muzsikát látok,

Egy magasan ülő angyalnak a hegedűjére mutat.

amelynek keresztbe jár a micsodája.

Hej, de fáj a szívem ilyen muzsikára.

Az angyal lenyújtja a hegedűt.

CSURKA

Örömtől reszketve kapja el. Remegve illeszti a nyakához. Egy ügyetlen vonórántás. Disszonáns hang. Megrémül. Újra meg újra próbál. A hang egyre szebb és szebb. Ide-oda forogva húzza, örömtől őrjöngő arccal folyton forogva távozik. A zenéje egyre halkul, végre elvesz a távol-ságban. A kalapját ott felejt.

JÓZSEF *(Ordashoz).*

S te agg világtalan, ki némán állsz itten,

Nincs-e kívánságod? Megadja az Isten.

ORDAS

(a fejével nemet int).

Boldog vagyok uram, s bárha világtalan,

szívemben az új kor égő világa van:

hallom az ég szavát, mely a földre zendül,

Megkaptam részemet a dicső örömből.

(Szeméhez kap).

Mi ez?! Tündéri fény! Oh uram Istenem,

Elsőt akit lássak, üdvözítőm legyen!

(A jászolhoz rohan, aztán letérdel.)

JÓZSEF

S ti némán álltok-e, bölcs jámbor királyok?

GÁSPÁR

Oh uram, minket az ég bőven megáldott.

JÓZSEF

Mégis, mintha sírna az egyik szemetek.

GÁSPÁR *(fájdalmasan).*

Ki adhat a kihült halottnak életet?

TÜCSÖK

(a háttérben lévő sziklát nagy robajjal elgurítva, előjön és bámulva áll).

GÁSPÁR

Fiam, édes fiam! *(Hozzárohan.)*

(Felhangzó zene, mely Menyhért szólásakor ismét elcsendesül.)

MENYHÉRT

Te szent nő, vagy te szent nagy férfiu, a csodáknak e fényes éjjelén, oh mondd meg, ím a térdemen könyörgök: a leányomat hol lelem meg én.

ZSUZSI

(a hangra megfordul).

Apám! Ismerj reám! *(Átöleli.)*

BOLDIZSÁR

Zsuzsikám! *(karjait kitárja.)*

ZSUZSI

Boldizsár! *(Az ő karjába omlik, s mind a kettőt átöleli.)*

BORIS *(Bertalanhoz).*

Nézd. Királyi leány!

MÁRIA

(ölébe veszi a gyermeket. A fején levő aureola nagy fénnel ragyog.)

JÓZSEF

(csendet int. Az ő aureolája is kigyullad.)

MIND *(letérdelnek.)*

MÁRIA

(a bölcsőt ringatva, dajkásan altatja a kisedet, mialatt az angyali kar az alábbi ismert egyházi éneket énekli orgona-kisérettel):

KAR

Szűz Mária, e világra nékünk,
szent fiát hozá.

A jászolba helyezettvén őtet,
ímgý ringatá:

Aludjál én virágom!

Nyugodjál galambom!

Édes fiacskám,

rózsabimbócskám!

(Az éneket néhány orgona-akkord fejezi be.)

VÉGE.